

Atribucije negativnog ponašanja partnera, spremnost na opraštanje i uspješnost rješavanja sukoba u braku

Juravić, Rafaela

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:728800>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij psihologije

Rafaela Juravić

**Atribucije negativnog ponašanja partnera,
spremnost na opraštanje i uspješnost rješavanja
sukoba u braku**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za psihologiju
Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij psihologije

Atribucije negativnog ponašanja partnera, spremnost na opraštanje i uspješnost rješavanja sukoba u braku

Diplomski rad

Student/ica:
Rafaela Juravić

Mentor/ica:
Izv. prof. dr. sc. Vera Čubela Adorić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Rafaela Juravić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Atribucije negativnog ponašanja partnera, spremnost na opraštanje i uspješnost rješavanja sukoba u braku** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. ožujka 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski jednopredmetni sveučilišni studij psihologije

Atribucije negativnog ponašanja partnera, spremnost na opraštanje i
uspješnost rješavanja sukoba u braku

Diplomski rad

Student/ica:

Rafaela Juravić

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Vera Čubela Adorić

Zadar, 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
ABSTRACT	2
1. UVOD.....	3
1.1. Rješavanje bračnih sukoba	3
1.2. Oprost u braku	4
1.2.1. Definiranje oprosta u braku	4
1.2.2. Oprost i drugi temeljni konstrukti vezani za brak.....	6
1.2.3. Oprost i rješavanje bračnih sukoba	6
1.3. Atribucije u braku	7
1.3.1. Definiranje atribucija u braku	7
1.3.2. Atribucije i bračno funkcioniranje	8
1.4. Atribucije, oprost i bračni ishodi	9
1.5. Spolne razlike u atribucijama, oprost i percepciji bračnih sukoba	10
2. POLAZIŠTE, CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE	11
3.METODA.....	12
3.1. Sudionici.....	12
3.2. Mjerni instrumenti	13
3.3. Postupak.....	15
4. REZULTATI.....	16
4.1. Provjera latentne strukture i pouzdanosti primijenjenih mjernih instrumenata	16
4.2. Deskriptivni parametri ispitivanih varijabli	24
4.3. Ispitivanje razlika u spremnosti na opraštanje, percipiranoj neuspješnosti sukobljavanja i atribucijama partnerova negativnog ponašanja s obzirom na spol	26
4.4. Ispitivanje odnosa između atribucija negativnog ponašanja partnera, spremnosti na opraštanje i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja	28
5. RASPRAVA.....	33
5.1. Latentna struktura i pouzdanost primijenjenih mjernih instrumenata	33
5.2. Spolne razlike u ispitivanim konstruktima	35
5.3. Odnos između ispitivanih konstrukata.....	37
5.4. Završna razmatranja.....	39
6.ZAKLJUČCI	41
7. LITERATURA	42

Atribucije negativnog ponašanja partnera, spremnost na opraštanje i uspješnost rješavanja sukoba u braku

SAŽETAK

Pokazalo se da je oprost važan preduvjet za rješavanje bračnih sukoba i općenito za kvalitetno bračno funkcioniranje. S obzirom na tako važnu ulogu oprosta, istraživači su se bavili ispitivanjem mehanizma koji stoji u podlozi spremnosti na opraštanje prema supružniku. Rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na to da oprost ima medijacijsku ulogu između atribucija negativnog partnerova ponašanja i različitih bračnih ishoda. U istraživanjima su najčešće korištene kompozitne mjere atribucija, pa doprinos pojedinih dimenzija atribucija nije dovoljno istražen, kao ni razlike s obzirom na spol. Stoga, cilj ovog istraživanja bio je detaljnije istražiti odnos između kauzalnih atribucija, atribucija odgovornosti, spremnosti na opraštanje i uspješnosti rješavanja sukoba u braku, kao i spolne razlike u navedenim konstruktima. U istraživanju je sudjelovalo 116 muškaraca i 116 žena koji su u trenutku ispitivanja bili u braku, pri čemu nisu nužno sudjelovala oba supružnika. Sudionici su ispunjavali online upitnik koji je sadržavao Skalu neučinkovitog sukobljavanja (*Ineffective Arguing Inventory*, Kurdek, 1994), Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku (*Marital Offence-Specific Forgiveness Scale*, Paleari i sur., 2009), Upitnik atribucija u vezi (*Relationship Attribution Measure*, Fincham i Bradbury, 1992), kratku procjenu zadovoljstva brakom i opće sociodemografske podatke. Rezultati upućuju na to da žene procjenjuju uzroke partnerova negativnog ponašanja globalnijima i pripisuju im više krivnje za negativna ponašanja u usporedbi s muškarcima. Žene također daju više procjene čestine negativnih ponašanja partnera u odnosu na muškarce. Također se pokazalo da su više iskazane neadaptivne tendencije atribuiranja (tendencije atribuiranja negativnog ponašanja partnera internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima i više procjene intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje partnera) povezane s nižom spremnosti na opraštanje i višom percipiranom neučinkovitosti sukobljavanja. Utvrđeno je da obje dimenzije oprosta (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) imaju ulogu medijatora u vezi između procjena stabilnosti, odnosno sebične motiviranosti partnerova ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja.

Ključne riječi: brak, oprost, bračni sukobi, kauzalne atribucije, atribucije odgovornosti

Attributions of partner's negative behavior, willingness to forgive and efficacy in marital conflict resolution

ABSTRACT

Forgiveness has shown to be an important prerequisite for resolving marital conflicts and in general, for quality marital functioning. Considering such an important role of forgiveness, the researchers studied the mechanism underlying the willingness to forgive one's spouse. The results of previous research indicate that forgiveness plays a mediating role between attributions of a partner's negative behavior and different marital outcomes. Composite measures of attributions are commonly used in research, so the contribution of individual dimensions of attributions is not examined sufficiently, nor are the gender differences. Therefore, this research aimed to investigate in more detail the relationship between causal attributions, attributions of responsibility, willingness to forgive and efficacy in marital conflict resolution, as well as the gender differences in the mentioned constructs. 116 men and 116 women who were married at the time of the study participated in the research, although it wasn't necessary for both spouses to participate. The participants filled out an online questionnaire that contained the Ineffective Arguing Inventory (Kurdek, 1994), the Marital Offense-Specific Forgiveness Scale (Paleari et al., 2009), the Relationship Attribution Measure (Fincham & Bradbury, 1992), one-item measure of marital satisfaction and general sociodemographic data. The results indicate that women evaluate the causes of their partners' negative behavior more globally and attribute more blame for negative behavior compared to men. Women also give higher ratings of the frequency of negative partner behaviors compared to men. It was also shown that higher expressed maladaptive attribution tendencies (tendencies to attribute the partner's negative behavior to internal, stable and global causes and higher ratings of the partner's intentionality, selfish motivation and guilt) are associated with a lower willingness to forgive and a higher perceived arguing ineffectiveness. Both dimensions of forgiveness (benevolence and avoidance/resentment) were found to play a mediating role in the relationship between appraisals of stability/selfish motivation of partner's behavior and perceived arguing ineffectiveness.

Key words: marriage, forgiveness, marital conflicts, causal attributions, attributions of responsibility

1. UVOD

1.1. Rješavanje bračnih sukoba

Sukobi između supružnika su neizbježna pojava u svakom, pa i najskladnijem braku. Uzroci bračnih sukoba mogu biti različiti, od svakodnevnih problema (kućanski poslovi, briga o djeci) do ozbiljnijih problema (preljub, ovisnosti, sukob bračne i profesionalne uloge i sl.) (Ćudina-Obradović i Obradović, 2006). Područje bračnih sukoba jedno je od najistraživanijih u kontekstu psihologije braka. Utvrđeno je da bračni sukobi imaju utjecaj na fizičko i psihičko zdravlje supružnika, odgoj i psihofizičku dobrobit djece (Fincham, 2003).

Prethodna istraživanja pokazala su da postoji razlika u ponašanju partnera tijekom sukoba ovisno o tome radi li se o skladnim ili emocionalno narušenim brakovima. U skladnim brakovima sukobi su kraći, negativizam i netrpeljivost znatno su rjeđi i nema tjelesne agresije, a partneri su skloni međusobno prihvaćati mišljenja i argumente i lakše postižu kompromis (Weiss i Heyman, 1990, prema Christensen i Pasch, 1993). U narušenim brakovima i mali problem može izazvati veći sukob koji se teško zaustavlja, a tipičan obrazac ponašanja za takve parove je pritisak-povlačenje, gdje jedan od partnera (najčešće žena) vrši pritisak na partnera, dok se drugi partner (češće muškarac) povlači iz rasprave (Christensen i Heavey, 1990). Neskladni parovi tijekom sukoba također često slijede obrazac negativne recipročnosti pri čemu se na negativno ponašanje partnera također odgovara negativnim ponašanjem što dovodi do začaranog kruga i težeg rješavanja sukoba (Fincham, 2003).

Istraživanja partnerskih sukoba uglavnom su usmjerena na tri strategije rješavanja sukoba: konstruktivne strategije (kompromis, pregovaranje, rješavanje problema) karakterizirane otvorenom i direktnom komunikacijom, destruktivne strategije (agresija, prisila) koje karakterizira stav kritiziranja, hostilnosti i dominacije te strategije izbjegavanja (povlačenja) koje se odnose na ignoriranje i poricanje problema te izbjegavanje sučeljavanja (Veroff i sur., 1997, prema Paleari i sur, 2010).

Na učestalost, snagu i kvalitetu bračnih sukoba mogu utjecati obrasci rane privrženosti, uže i šire okruženje te osobine bračnih partnera poput hostilnosti, dominantnosti i spremnosti na opraštanje (Fincham, 2003).

1.2. Oprost u braku

Dok je bračna terapija najčešće usmjerena na poučavanje vještina aktivnog slušanja i rješavanja sukoba, rezultati bračne terapije pokazuju da se od 30 do 50 % bračnih parova nakon terapije ponovno nađe u bračnoj krizi (Gottman, 1994, prema Ross, 2010). Takvi podaci upućuju na to da parovi unatoč poznavanju vještina komunikacije i rješavanja sukoba često odbijaju njihovo korištenje. Jedan od razloga za to mogla bi biti upravo niska spremnost na opraštanje (Ross, 2010). Opraštanje supružniku jedan je od mogućih puteva prema pomirenju sa supružnikom koji je počinio prijestup zbog čega može imati značajne implikacije za dugoročne ishode u braku, kao i za kratkoročne obrasce interakcije. Osim važnosti koju spremnost na opraštanje supružniku ima za samu kvalitetu braka, ono ima značajan doprinos i za općenito psihičko blagostanje osobe. Naime, Karemans i suradnici (2003) su utvrdili da je opraštanje bračnom partneru jače povezano sa psihološkom dobrobiti u usporedbi s opraštanjem drugim (bliskim) osobama.

1.2.1. Definiranje oprosta u braku

Oprost se može definirati kao promjena u motivaciji koja dovodi do prevladavanja namjere za osvetom i želje za izbjegavanjem osobe koja je počinila prijestup. Kako bi došlo do oprosta nužno je ulaganje napora da bi se prevladali negativni osjećaji koji su rezultat uvrede (Fincham, 2010). Važno je razlikovati oprost od sličnih konstrukata poput zaboravljanja koje se odnosi na pasivno otklanjanje povrede iz svijesti ili odobravanja koje se odnosi na prestanak percipiranja prijestupa kao pogrešnog čime se otklanja potreba za oprostom (Fincham, 2010). Oprost također treba razlikovati od konstrukta akomodacije koji se odnosi na spremnost na odgovaranje na potencijalno destruktivno ponašanje partnera inhibicijom vlastitih destruktivnih reakcija i konstruktivnim reagiranjem (Rusbult i sur. 1991). Akomodacija može uključivati odobravanje, opravdavanje ili neprepoznavanje partnerova destruktivnog ponašanja zbog čega se ne može izjednačiti s konstruktom oprosta (Fincham, 2010).

Premda se oprost najčešće operacionalizira u terminima smanjene negativne motivacije (izbjegavanja, osvete i sl.), Fincham i suradnici (2004) utvrdili su postojanje još jedne dimenzije oprosta koja se odnosi na dobronamjernu motivaciju (misli, osjećaje i ponašanje) prema osobi koja je nanijela štetu. Autori ističu da je dobronamjernost jednako

važna u definiranju oprosta jer potiče ponovno približavanje i poboljšanje odnosa s počiniteljem štete.

Baumeister i suradnici (1998) govore o postojanju dviju dimenzija oprosta: intrapsihičkoj, koja se odnosi na osobno unutarnje emocionalno stanje povrijeđene osobe i interpersonalnoj, koja se odnosi na ponašanja i postupke koje povrijeđena osoba odlučuje iskazivati prema osobi koja ju je povrijedila. Prema tome, mogu se razlikovati dvije ekstremne situacije oprosta: tzv. *tihi* i *isprazan* oprost. *Tihi* oprost podrazumijeva postojanje internalnog praštanja, ali i odsustvo bihevioralnog izražaja istog. Suprotno tome, isprazan oprost odnosi se na interpersonalno izražavanje oprosta, ali bez internalne transformacije. Primjerice, osoba može izraziti oprost jer se to čini kao ispravna stvar za učiniti ili da bi se pred javnosti i dalje održao dojam skladnog odnosa s osobom koja joj je nanijela nepravdu (Baumeister i sur., 1998). Friesen i suradnici (2005) primjećuju da većina iskustava praštanja u bliskim odnosima pada između te dvije krajnosti, odnosno da uključuje i internalnu i izražajnu dimenziju oprosta.

Osim različitih dimenzija oprosta, može se govoriti i o fazama koje uključuje proces opraštanja. Gordon i Baucom (1998) opisuju oprost kao proces koji uključuje tri faze: fazu udara, fazu traženja značenja i fazu odmaka. U fazi udara, partneri saznaju za prijestup i počinju prepoznavati utjecaj kojeg on ima na njihov odnos. Dok povrijeđeni partner pokušava shvatiti situaciju, a partner koji je počinio prijestup pokušava kontrolirati počinjenu štetu, javljaju se dezorijentiranost, zbunjenost, ljutnja, optuživanje i povlačenje. U fazi traženja značenja, povrijeđeni partner pokušava shvatiti zašto se prijestup dogodio. Razumijevanje situacije pomaže povrijeđenoj strani da objasni postupke partnera koji ju je povrijedio, predvidi moguće buduće postupke partnera kako bi se zaštitio/la i prevlada osjećaj bespomoćnosti. Povrijeđeni partner također može pokušati iznuditi priznanje u nastojanju da uspostavi ravnotežu moći u vezi. Do prijelaza u fazu odmaka dolazi kada povrijeđena strana pronade način da se prilagodi i načini odmak od povrede. Osoba shvaća da daljnje neprijateljstvo usmjereno prema partneru nije produktivno i može spriječiti njegovu/njezinu vlastitu prilagodbu. Na intrapersonalnoj razini osoba može razviti spremnost na opraštanje, što može dovesti do ponašajnog izražavanja oprosta prema partneru, s nadom u obnovu međusobnog odnosa.

Baumeister i suradnici (1998) teškoće praštanja objašnjavaju iskrivljenim percepcijama koje partneri imaju u vezi prijestupa. Naime, počinitelji obično umanjuju težinu štete koju su počinili, dok povrijeđeni partneri često ne prepoznaju olakotne okolnosti, kao ni vlastiti doprinos problemu. Zbog ovih sukobljenih gledišta, proces

opraštanja zahtijeva od povrijeđene strane da oprost dug koji je u njezinim očima veći od onoga kako ga počinitelj priznaje.

1.2.2. Oprost i drugi temeljni konstrukti vezani za brak

Istraživanja su potvrdila povezanost oprosta i temeljnih konstrukata vezanih za bliske odnose, no još uvijek ne postoji integrativna teorija oprosta u bliskim vezama zbog čega se nalazi istraživanja ne mogu jasno sistematizirati. Utvrđeno je da oprost u braku predviđa intimnost i predanost, uspješno rješavanje konflikta i bračnu kvalitetu tijekom vremena (Fincham i Beach, 2007; Fincham i sur., 2007; Paleari i sur., 2005; Tsang i sur., 2006). Fincham i Beach (2002) utvrdili su povezanost negativne dimenzije oprosta i izvještavanja o psihološkom nasilju od strane partnera, kao i povezanost pozitivne dimenzije oprosta s partnerovim izvještavanjem o konstruktivnoj komunikaciji. Utvrđeno je da kvaliteta braka može biti prediktivna za kasniji oprost (Fincham i Beach, 2007; Paleari i sur., 2005), kao i da opraštanje predviđa kasnije bračno zadovoljstvo (Fincham i Beach, 2007). Pokazalo se da bračno zadovoljstvo utječe na razlike u doživljavanju prijestupa između osobe koja ga je počinila i povrijeđene osobe, što bi moglo objasniti povezanost oprosta i bračnog zadovoljstva. Konkretnije, povrijeđene osobe su sklonije zanemarivanju detalja koji bi doprinijeli oprost, a dobro pamte detalje koji otežavaju oprost, dok počinitelji prijestupa naglašavaju detalje, poput olakotnih okolnosti, koji olakšavaju oprost (Stillwell i Baumeister, 1997).

1.2.3. Oprost i rješavanje bračnih sukoba

Prema istraživanjima koja su se bavila ispitivanjem odnosa oprosta i rješavanja sukoba, pokazalo se da dvije dimenzije oprosta na različite načine predviđaju rješavanje sukoba u braku. Fincham i suradnici (2004) utvrdili su da dobronamjernost kao dimenzija oprosta kod žena predviđa uspješnije razrješenje sukoba prema procjenama muškaraca, dok dimenzija izbjegavanja kod muškaraca predviđa lošije rješavanje sukoba prema procjenama žena. U longitudinalnom istraživanju Finchama i suradnika (2007) potvrđeno je da dobronamjernost od strane žena predviđa uspješnije razrješenje sukoba prema procjenama muškaraca neovisno o razinama bračnog zadovoljstva i procjenama povrijeđenosti. Međutim, jedini prediktor kasnijeg razrješenja sukoba prema procjenama žena bila je procjena rješavanja sukoba iz prve točke mjerenja.

Nadalje, Paleari i suradnici (2010) istraživali su povezanost dimenzija oprosta i različitih strategija rješavanja konflikta s procjenama uspješnosti rješavanja sukoba. Negativna dimenzija oprosta i negativne reakcije na konflikt (agresivnost i izbjegavanje) bile su povezane sa slabijim procjenama uspješnosti rješavanja sukoba i bračne kvalitete od strane oba supružnika.

1.3. Atribucije u braku

1.3.1. Definiranje atribucija u braku

Atribucije u braku odnose se na objašnjenja koja osobe u braku daju za ponašanja svojih supružnika (Durtschi i sur., 2011). U fokusu istraživanja koja se bave ovom temom, najčešće su atribucije za negativna ponašanja partnera. Naime, pokazalo se da su atribucije za negativne događaje jače i konzistentnije povezane s bračnim zadovoljstvom od atribucija za pozitivne događaje (Baucom i sur., 1989; Fincham i sur., 1987). Čubela i Rakić (2001) navedeno objašnjavaju time da je pozitivno ponašanje partnera očekivano i normativno zbog čega se percipira kao manje indikativno za partnerove dispozicije od negativnog ponašanja.

Dva temeljna tipa atribucija su kauzalne atribucije koje se odnose na objašnjenja koja osoba daje za događaj (partnerovo ponašanje) i atribucije odgovornosti koje se odnose na pripisivanje odgovornosti partneru za taj događaj (Fincham i Bradbury, 1992). Tri dimenzije kauzalnih atribucija su internalnost (u kojoj mjeri je uzrok ponašanja partnera u njemu samom), stabilnost (u kojoj mjeri se radi o stabilnim i nepromjenjivim karakteristikama partnera) i globalnost (u kojoj mjeri ono što je uzrok ponašanja partnera utječe i na druga područja veze). Atribucije odgovornosti također uključuju tri dimenzije: intencionalnost (u kojoj mjeri je ponašanje partnera namjerno), sebičnu motiviranost i procjenu krivnje za dato ponašanje (Fincham i Bradbury, 1992).

Za razliku od kauzalnih atribucija, koje imenuju čimbenike koji proizvode određeni ishod (ponašanje), atribucije odgovornosti se bave prihvatljivošću ishoda (ponašanja) prema skupu standarda. Primjerice, supružnik može prouzročiti ishod (npr. uništenje vrijednog obiteljskog nasljeđa), ali ne biti okrivljen za to jer su njegovi/njezini postupci zadovoljili očekivane standarde brige (Fincham i sur., 1987). Prema tome, glavna razlika između kauzalnih atribucija i atribucija odgovornosti je u tome što samo potonje uključuju

evaluativnu komponentu, uspoređujući ponašanje s normativnim kriterijima, i nužno uključuju pripisivanje krivnje ili pohvale (Fincham i sur., 1987).

Premda Weiner (1995) u svom modelu razlikuje atribucije odgovornosti od atribucija krivnje, istraživanja nisu potvrdila jasnu distinkciju između ove dvije dimenzije (Fincham i Bradbury, 1992). Čini se da logična razlika između atribucija odgovornosti i atribucije krivnje koja je utjelovljena u društvenim institucijama (npr. zakon) ne odražava psihološko funkcioniranje u bliskim odnosima. Drugim riječima, supružnik koji svog partnera smatra odgovornim za neki događaj, također mu pripisuje i krivnju (Fincham i Bradbury, 1992). S druge strane, distinkcija između kauzalnih i atribucija odgovornosti jasno je potvrđena. Primjerice, Davey i suradnici (2001) utvrdili su da kauzalne atribucije i atribucije odgovornosti visoko koreliraju, ali se ipak izdvajaju kao dvije zasebne dimenzije. Također su utvrdili da kauzalne atribucije prethode atribucijama odgovornosti, odnosno da su atribucije odgovornosti medijator u vezi između kauzalnih atribucija i bračnih sukoba. Slično tome, Fincham i Bradbury (1992) utvrdili su da atribucije odgovornosti imaju ulogu medijatora u vezi između kauzalnih atribucija i doživljene ljutnje.

1.3.2. Atribucije i bračno funkcioniranje

Sustavno proučavanje atribucija u braku pokazalo se važnim za razlikovanje parova u skladnim od parova u problematičnim brakovima. U skladnim brakovima, pojedinci su skloniji vidjeti pozitivno ponašanje partnera kao namjerno i nesebično, pripisujući takvo ponašanje internalnim, stabilnim i globalnim osobinama. S druge strane, negativno ponašanje se češće opisuje kao nenamjerno i nesebično i pripisuje se specifičnim, eksternalnim i nestabilnim uzrocima. Takav obrazac atribuiranja je adaptivan i pridonosi blagostanju i zadovoljstvu u vezi (Hewstone i Fincham, 2001). U problematičnim brakovima, supružnici su generalno skloniji usvajanju suprotnog obrasca atribuiranja: imaju tendenciju pozitivno ponašanje partnera vidjeti kao nenamjerno i atribuirati ga specifičnim, eksternalnim i nestabilnim uzrocima, dok su negativno ponašanje skloniji opisati kao namjerno i sebično i atribuirati internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima (Hewstone i Fincham, 2001).

Razlike u atribucijskim obrascima između supružnika u skladnim i problematičnim brakovima mogu se objasniti povezanošću tendencija atribuiranja s ponašanjem supružnika i posljedicama koje takvo ponašanje može imati za bračne ishode. Primjerice, Fincham i

suradnici (1989) ispitivali su odnos kauzalnih i atribucija odgovornosti koje su supružnici davali za veći problem u braku s pozitivnim i negativnim ponašanjem kojeg su iskazivali tijekom rasprave o tom problemu. Supružnici koji su atribuirali više intencionalnosti njihovim partnerima u doprinosu bračnom problemu, iskazali su i više negativnog ponašanja prema partneru.

1.4. Atribucije, oprost i bračni ishodi

Odnos između atribucija, spremnosti na opraštanje i bračnih ishoda potvrđen je u više istraživanja. Atribucije su se pokazale kao prediktori spremnosti na opraštanje u romantičnim vezama (Fincham i sur., 2002; Friesen i sur., 2005; Hall i Fincham, 2006). Također je utvrđeno je da oprost ima medijacijsku ulogu u vezi između atribucija negativnog ponašanja partnera i raskida odnosa (Hall i Fincham, 2006) te između atribucija krivnje i ponašanja prema supružniku (Bradbury i Fincham, 1992; Fincham, 2000; Miller i Bradbury, 1995). Ovi nalazi potvrđeni su i u istraživanjima koja su uzimala u obzir međuzavisnost partnera (Bell i sur., 2018), kao i u longitudinalnim istraživanjima (Durtschi i sur., 2011). Bell i suradnici (2018) utvrdili su da spremnost na opraštanje ima medijacijsku ulogu između atribucija odgovornosti supruge i percipirane bliskosti od strane supruge. Preciznije, muškarci koji su atribuirali manje odgovornosti za prijestupe njihovih supruge su bili spremniji oprostiti, a njihove supruge su izvještavale o većoj doživljenoj bliskosti s njima.

U ispitivanju odnosa između atribucija, oprosta i bračnih ishoda, većina istraživača je koristila kompozitne mjere više atribucijskih dimenzija, i to uglavnom atribucija odgovornosti (Bell i sur., 2018; Durtschi i sur., 2011). Međutim, kao što sugeriraju Bradbury i Fincham (1990), na taj način doprinos pojedinih dimenzija može ostati neistražen. Premda je utvrđena viša povezanost između neučinkovitosti bračnog sukobljavanja i atribucija odgovornosti, u odnosu na kauzalne atribucije (Davey i sur., 2001), to ne znači je opravdano zanemariti ulogu kauzalnih atribucija. Također, Carver (1989, prema Fincham i Bradbury, 1992) predlaže da bi se istraživanja trebala podjednako usmjeriti na ispitivanje individualnih dimenzija i kompozitnih mjera jer se pokazalo da su rezultati različiti za ova dva načina ispitivanja atribucija.

1.5. Spolne razlike u atribucijama, oprost i percepciji bračnih sukoba

Istraživanja ukazuju na jaču povezanost između atribucija i bračnih ishoda kod žena u odnosu na muškarce (Bradbury i sur., 1996; Bradbury i Fincham, 1992; Miller i Bradbury, 1995). Također, utvrđeno je da su muškarci skloniji uključiti se u proces atribuiranja u neskladnim brakovima, dok su žene jednako sklone atribuiranju neovisno o kvaliteti braka (Holtzworth-Munroe i Jacobson, 1985). S druge strane, potencijalne spolne razlike u samim atribucijskim dimenzijama nisu često bile u fokusu istraživača. Prema nekolicini istraživanja koja su se bavila ovim pitanjem (Fincham i sur., 1987; Rakić, 2000), nisu utvrđene razlike između muškaraca i žena na pojedinim atribucijskim dimenzijama.

Što se tiče spolnih razlika vezano za oprost, općenito se vjeruje da su žene sklonije praštanju, zbog izraženije susretljivosti i empatije, te zbog veće važnosti koje stavljaju na odnose. Miller i suradnici (2008) su u meta analizi provedenoj na 70 studija utvrdili spolne razlike u opraštanju s malom do umjerenom veličinom učinka, pri čemu se pokazalo da su žene spremnije na opraštanje u odnosu na muškarce. S druge strane, Fehr i suradnici (2010), koji su također proveli obuhvatnu meta analizu, nisu utvrdili razlike u opraštanju s obzirom na spol. U meta analizu je bilo uključeno samo jedno istraživanje koje se bavilo spolnim razlikama u oprost u bračnom kontekstu (Miller i Worthington, 2010). Pri tome je utvrđeno da su muškarci skloniji opraštanju, uzimajući u obzir samoizvještajne mjere, ali i procjenu od strane supružnika.

Rezultati istraživanja spolnih razlika u percepciji uspješnosti sukobljavanja također nisu konzistentni. Jurević (2007) i Tucak Junaković i suradnici (2009, prema Ćubela Adorić i Kovač, 2010) su u svojim istraživanjima utvrdile da se muškarci i žene u prosjeku ne razlikuju u procjenama uspješnosti sukobljavanja. Međutim, provedene usporedbe unutar parova sugeriraju da su muškarci ipak skloniji procjeni uspješnosti rješavanja sukoba u odnosu na partnerice (Jurević, 2007). Isti smjer razlike potvrđen je i u istraživanju na bračnim parovima u različitim stadijima tranzicije u roditeljstvo, ali samo za parove u razdoblju prije rođenja djeteta, dok se nakon rođenja djeteta partneri nisu razlikovali u procjeni uspješnosti rješavanja sukoba (Tucak Junaković i sur., 2009, prema Ćubela Adorić i Kovač, 2010). S druge strane, u istraživanjima koje su proveli Kovač (2011) te Paleari i suradnici (2010), nisu utvrđene razlike s obzirom na spol. Može se zaključiti da rezultati istraživanja spolnih razlika nisu jednoznačni i ovise o karakteristikama samog uzorka, kao što su trajanje braka i roditeljski status.

Zaključno, istraživanja koja su ispitivala spolne razlike u atribucijama, spremnosti na opraštanje i percipiranoj uspješnosti rješavanja sukoba u bračnom kontekstu su malobrojna, a rezultati nisu jednoznačni.

2. POLAZIŠTE, CILJ, PROBLEMI I HIPOTEZE

Polazište i cilj

Spremnost na opraštanje se u praksi pokazala kao važan preduvjet za rješavanje bračnih sukoba i općenito za kvalitetno bračno funkcioniranje. S obzirom na tako važnu ulogu oprosta, istraživači su se bavili ispitivanjem mehanizma koji stoji u podlozi iskazivanja oprosta prema supružniku. Rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na povezanost atribucija negativnog ponašanja partnera, oprosta i različitih bračnih ishoda. Istraživanja koja su se bavila odnosom između ovih varijabli su uglavnom uzimala atribucije odgovornosti kao neposredne prediktore oprosta, dok je uloga kauzalnih atribucija u tom procesu u većoj mjeri zanemarena. Također, u istraživanjima su najčešće korištene kompozitne mjere atribucija, pa doprinos pojedinih atribucijskih dimenzija nije jasno utvrđen. Spolne razlike u navedenim konstruktima također su slabo istražene, a nalazi nisu konzistentni.

Zbog svega navedenog, cilj ovog istraživanja bio je detaljnije istražiti odnos između kauzalnih atribucija, atribucija odgovornosti, spremnosti na opraštanje i uspješnosti rješavanja sukoba u braku, kao i razlike u navedenim konstruktima s obzirom na spol. S obzirom na to da, koliko je poznato, nije dostupna hrvatska verzija mjere oprosta u braku, dodatan cilj ovog istraživanja bio je validirati Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku na hrvatskom uzorku te provjeriti latentnu strukturu i pouzdanost ostalih korištenih mjernih instrumenata.

Problemi

1. Utvrditi faktorsku strukturu i pouzdanost tipa unutarnje konzistencije hrvatske verzije korištenih upitnika (Skale neučinkovitog sukobljavanja, Skale oprosta za specifičnu uvredu u braku i Upitnika atribucija u vezi).

2. Ispitati spolne razlike u tendencijama atribuiranja partnerova negativnog ponašanja, spremnosti na opraštanje i percipiranoj uspješnosti rješavanja sukoba u braku.
3. Ispitati odnos između tendencija atribuiranja negativnog partnerova ponašanja, spremnosti na opraštanje i percipirane uspješnosti rješavanja sukoba u braku.

Hipoteze

1. Očekuje se potvrda jednofaktorske strukture Skale neučinkovitog sukobljavanja i svih šest skala Upitnika atribucija u vezi, dok se za Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku očekuje potvrda dvofaktorske strukture, odnosno dviju dimenzija oprosta (dobronamjernost i ozlojeđenost-izbjegavanje). Očekuje se zadovoljavajuća pouzdanost svih adaptiranih skala.
2. Ne očekuju se razlike u tendencijama atribuiranja partnerova negativnog ponašanja, spremnosti na opraštanje i percipiranoj uspješnosti rješavanja sukoba s obzirom na spol sudionika.
3. a) Očekuje se negativna povezanost između neadaptivnih obrazaca atribucija (tendencije atribuiranja negativnog ponašanja partnera internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima i više procjene intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje partnera) i sklonosti opraštanju. Također se očekuje da će neadaptivni obrasci atribuiranja kao i niža iskazana spremnost na opraštanje biti povezane s višom percipiranom neučinkovitošću sukobljavanja.

b) Može se pretpostaviti da opraštanje ima medijacijsku ulogu u povezanosti između neadaptivnih atribucija negativnog partnerova ponašanja i percipirane uspješnosti rješavanja sukoba u braku.

3.METODA

3.1. Sudionici

Ispitivanje je provedeno na uzorku punoljetnih osoba koje su za vrijeme istraživanja bile u braku. Ukupno je sudjelovalo 232 sudionika (116 muškaraca i 116 žena). Pritom nije riječ o bračnim parovima, premda je zbog prirode dijeljenja upitnika,

moguće da su u nekim slučajevima oba supružnika sudjelovala u istraživanju. Raspon dobi sudionika iznosio je od 22 do 69 godina ($M = 42.87$, $SD = 9.38$). Raspon trajanja braka je iznosio od 1 do 528 mjeseci, a prosječno trajanje braka 138.42 mjeseci ($SD = 116.32$). Prosječne vrijednosti i raspon dobi i trajanja braka posebno za muškarce i žene prikazani su u Tablici 1. Sudionici su u prosjeku poznavali svoje supružnike 5 mjeseci prije stupanja u vezu, a u vezi proveli u prosjeku 40 mjeseci prije stupanja u brak. 85% sudionika je izjavilo da imaju djecu, i to u prosjeku dvoje djece ($M = 1.74$, $SD = 1.05$). 78% sudionika je izjavilo da su i oni i njihovi supružnici zaposleni, dok je 21% sudionika izvijestilo kako je samo jedan od supružnika zaposlen.

Tablica 1

Prikaz prosječnih vrijednosti i raspona dobi i trajanja braka u mjesecima za sve sudionike i posebno za muškarce i žene (N = 232)

		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	Raspon
Dob (u godinama)	Cijeli uzorak	42.87	9.38	232	22-69
	M	45.04	9.58	116	23-69
	Ž	40.70	8.68	116	22-61
Trajanje braka (u mjesecima)	Cijeli uzorak	138.42	116.32	232	1-528
	M	141.65	125.07	116	1-528
	Ž	135.13	107.14	116	1-420

3.2. Mjerni instrumenti

Upitnik je sadržavao pitanja o nekim sociodemografskim podacima sudionika (dob, spol, trajanje braka u mjesecima, poznavanje partnera/ice u mjesecima prije započinjanja veze i stupanja u brak, radni status sudionika i partnera/ice te broj djece), zatim česticu za procjenu općenitog zadovoljstva brakom na skali od 7 stupnjeva (1 = uopće nisam zadovoljan/na, 7 = u potpunosti sam zadovoljan/na) te tri skale koje su detaljnije opisane u nastavku.

3.2.1. Skala neučinkovitog sukobljavanja

Skala neučinkovitog sukobljavanja (*Ineffective Arguing Inventory*, Kurdek, 1994) mjera je koja se temelji na opisima neučinkovitog sukobljavanja koji se mogu pronaći u literaturi. Sastoji se od osam čestica koje opisuju ponašanja tijekom sukoba (npr. *Naše rasprave ostaju nedovršene i neriješene*) za koje sudionici na skali od 5 stupnjeva (1 = uopće se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem) procjenjuju u kojoj mjeri su ta ponašanja karakteristična za njihov odnos. Ukupan rezultat računa se kao prosječna vrijednost procjena svih osam čestica pri čemu veći rezultat na skali označava procjenu veće neučinkovitosti sukobljavanja. Čestice 1, 3 i 8 se obrnuto boduju. Skala je prevedena na hrvatski jezik u sklopu kolegija Psihologijski praktikum II i primijenjena na uzorku od 198 sudionika, od kojih je 66 % u vrijeme ispunjavanja bilo u vezi, a 12% u braku. Pritom je potvrđena jednofaktorska struktura i zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ($\alpha = .88$).

3.2.2. Skala oprosta za specifičnu uvredu u braku

Skala oprosta za specifičnu uvredu u braku (*Marital Offence-Specific Forgiveness Scale*, Paleari i sur., 2009) koristi se za procjenu oprosta mjereći prisutnost dobronamjernih ponašanja i odsutnost ponašanja motiviranih izbjegavanjem, povrijeđenošću i osvetom. Od sudionika se traži da se detaljno prisjete najteže povrede od strane svojega supružnika tijekom posljednjih 6 mjeseci. Sudionici zatim na skali od 7 stupnjeva procjenjuju u kojoj mjeri su taj događaj doživjeli ozbiljnim i koliko su se osjećali povrijeđenima. Sama skala se sastoji od 10 čestica od kojih su 4 čestice za procjenu dobronamjernosti, a 6 čestica za procjenu ponašanja motiviranih ozlojeđenošću i izbjegavanjem. Primjer čestice za procjenu dobronamjernosti glasi: *Nakon što je moj/a partner/partnerica tako postupio/la, učinio/la sam sve kako bih obnovio/la svoj odnos s njim/njom*, dok je primjer za procjenu ozlojeđenosti/izbjegavanja čestica: *Nakon što je moj/a partner/partnerica tako postupio/la, manje sam voljan/voljna razgovarati s njim/njom*. Za svaku česticu sudionici daju procjenu na skali od 6 stupnjeva (1 = uopće se ne slažem, 6 = u potpunosti se slažem). Skala je prevedena na hrvatski jezik u sklopu kolegija Psihologijski praktikum II i primijenjena u sklopu dvaju istraživanja u kojima su sudjelovale 352 osobe koje su u braku i 198 osoba koje su u partnerskoj vezi (od kojih 64 % nisu u braku) (Juravić i Ćubela Adorić, 2022). Pritom je potvrđena dvofaktorska struktura instrumenta (dobronamjernost i

izbjegavanje/ozlojeđenost) i zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije. Vrijednosti Cronbachova alfa koeficijenta na prvom uzorku iznosile su .75 za subskalu dobronamjernosti i .84 za subskalu izbjegavanja/ozlojeđenosti, a na drugom uzorku .72, odnosno .80.

3.2.3. Upitnik atribucija u vezi

Atribucije partnerova negativnog ponašanja mjerene su hrvatskom verzijom Upitnika atribucija u vezi (*Relationship Attribution Measure*, Fincham i Bradbury, 1992) koju su adaptirale Ćubela i Rakić (2001). Upitnik se sastoji od kratkog opisa osam hipotetskih negativnih i dvaju pozitivnih ponašanja partnera koja se relativno često pojavljuju u braku (npr. *Vaš partner kritizira nešto što ste rekli*, *Vaš partner sve manje vremena provodi s vama*, *Vaš je partner ravnodušan i distanciran*). Od sudionika se traži da zamisle takvo ponašanje svog partnera i da svako od njih procijene na šest skala procjene. Sudionici za svako ponašanje na skali od šest stupnjeva (1 = izrazito se ne slažem, 6 = izrazito se slažem) trebaju procijeniti u kojoj mjeri smatraju da je uzrok datog ponašanja u samom partneru (internalnost uzroka), da se uzrok tog ponašanja teško može promijeniti (stabilnost uzroka) i da utječe i na druga područja veze (globalnost uzroka). Također trebaju procijeniti u kojoj mjeri smatraju da je partner na taj način postupio više s namjerom nego nesvjesno (intencionalnost ponašanja), te da je navedeno ponašanje motivirano sebičnim motivima (sebična motiviranost ponašanja) i da zaslužuje prijekor (partnerova krivnja). Rezultat se može odrediti kao prosječna vrijednost procjena svih osam negativnih ponašanja na istoj atribucijskoj dimenziji. U ovom istraživanju, sudionici su procjenjivali i čestinu svakog od navedenih ponašanja partnera na skali procjene od pet stupnjeva (0 = nikad, 1 = rijetko, 2 = ponekad, 3 = često, 4 = stalno). Procjena čestine negativnog ponašanja partnera izvorno nije dio Upitnika atribucija u vezi, ali je ispitivana u istraživanju koje su provele Ćubela i Rakić (2001).

3.3. Postupak

Podaci su prikupljeni *online* pomoću upitnika kreiranog u obrascu *Google Forms* u razdoblju od 7. travnja do 6. svibnja 2022. godine. Korištena je metoda prigodnog uzorkovanja. Poziv za sudjelovanje s poveznicom za online upitnik poslan je poznicima koji su u braku putem društvenih mreža ili elektroničke pošte uz zamolbu da prosljede upitnik dalje osobama koje odgovaraju navedenim kriterijima za sudjelovanje. Nakon

otvaranja poveznice, ispitanici su mogli pročitati kratki informirani pristanak koji je sadržavao naziv i svrhu istraživanja, podatke o anonimnosti, povjerljivosti i postupku te e-mail adrese istraživača. Također je navedeno da se istraživanje provodi uz suglasnost Etičkog povjerenstva Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru. Pritiskom na tipku “Dalje” sudionici su dali svoju suglasnost za sudjelovanje u istraživanju.

4. REZULTATI

4.1. *Provjera latentne strukture i pouzdanosti primijenjenih mjernih instrumenata*

Prvi istraživački problem odnosio se na provjeru latentne strukture i pouzdanosti primijenjenih hrvatskih inačica Skale neučinkovitog sukobljavanja, Skale oprosta za specifičnu uvredu u braku i Upitnika atribucija u vezi. U tu svrhu provedene su faktorske analize te analize pouzdanosti za svaku od navedenih skala. Prije provedbe faktorskih analiza, provjerena je pogodnost ulaznih matrica za faktorizaciju. Za sve skale, utvrđene su značajne vrijednosti Bartlettova testa sfericiteta (Skala neučinkovitog sukobljavanja: $\chi^2 = 1045$, $p < .001$; Skala oprosta za specifičnu uvredu u braku: $\chi^2 = 1273$, $p < .001$; Internalnost: $\chi^2 = 949$, $p < .001$; Stabilnost: $\chi^2 = 1128$, $p < .001$; Globalnost: $\chi^2 = 1553$, $p < .001$; Intencionalnost: $\chi^2 = 1139$, $p < .001$; Sebična motiviranost: $\chi^2 = 1600$, $p < .001$; Krivnja: $\chi^2 = 1281$, $p < .001$). Također su utvrđene i zadovoljavajuće vrijednosti Kaiser-Meyer-Olkinova indeksa: Skala neučinkovitog sukobljavanja (.91), Skala oprosta za specifičnu uvredu u braku (.89), Internalnost (.90), Stabilnost (.92), Globalnost (.94), Intencionalnost (.92), Sebična motiviranost (.94), Krivnja (.92).

Konfirmacijske faktorske analize provedene su u programu *Jamovi* 2.3.16. uz metodu maksimalne vjerojatnosti pri procjeni parametara. Valja napomenuti da multivarijatna normalnost distribucija kao preduvjet za provedbu analize nije zadovoljena (vrijednost Mardia koeficijenta asimetričnosti iznosila je 15.7 ($\chi^2 = 607$, $df = 165$, $p < .01$) za Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku i 8.71 ($\chi^2 = 337$, $df = 120$, $p < .01$) za Skalu neučinkovitog sukobljavanja). Zbog navedenog razloga se rezultati konfirmacijskih analiza trebaju uzeti sa zadržkom. Naime, nezadovoljena multivarijatna normalnost distribucija može rezultirati pristranim standardnim pogreškama, a time i neispravnim testovima značajnosti (Brown, 2006). Od pokazatelja slaganja modela s podacima izračunati su sljedeći: CFI (Comparative Fit Index), TLI (Tucker-Lewis Index), RMSEA (Root Mean

Square Error Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square), χ^2 test te omjer χ^2 i broja stupnjeva slobode (χ^2/df). Prema preporukama Hoopera i suradnika (2008), kao pokazatelji prihvatljivog slaganja modela s podacima uzete su sljedeće vrijednosti: χ^2/df između 2 i 5, CFI i TLI > .90 te RMSEA i SRMR < .08.

4.1.1. Provjera latentne strukture i pouzdanosti Skale neučinkovitog sukobljavanja

Za Skalu neučinkovitog sukobljavanja provjeravana je jednofaktorska struktura, a utvrđeni pokazatelji slaganja modela s podacima prikazani su u Tablici 2. Gotovo svi pokazatelji upućuju na zadovoljavajuće slaganje jednofaktorskog modela s podacima. Jedina iznimka je vrijednost χ^2 testa koja se inače pokazala osjetljivom na veličinu uzorka (Hooper i sur., 2008). U prilog potvrdi jednofaktorske strukture idu i vrijednosti faktorskih zasićenja koje su zadovoljavajuće za svaku od čestica (> .50) (Tablica 3).

Utvrđena je i zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbachov alfa koeficijent = .90). Osim toga, sve korelacije pojedinih čestica s ukupnim rezultatom su veće od .50 što također ukazuje na zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije.

Tablica 2

Prikaz pokazatelja pristajanja jednofaktorskog modela podacima za Skalu neučinkovitog sukobljavanja (N = 232)

CFI	TLI	SRMR	RMSEA	χ^2	χ^2/df
.971	.960	.03	.08 [.052-.108]	49.8***	2.49

*** $p < .001$

Tablica 3

Standardizirana faktorska zasićenja čestica na Skali neučinkovitog sukobljavanja utvrđena testiranjem jednofaktorskog modela te korelacije čestica s ukupnim rezultatom (N = 232)

Čestice	r_{iF}	r_{it}
1. Do kraja rasprave, partner/ica i ja se međusobno saslušamo.	.63	.58
2. Kad se počnemo prepirati, često pomislim: „Evo nas opet!“	.54	.53
3. Sve u svemu, rekao/rekla bih da prilično dobro rješavamo međusobne probleme.	.88	.83
4. Naše rasprave ostaju nedovršene i neriješene.	.85	.80
5. Mogu proći dani, a da ne razriješimo naša neslaganja.	.81	.76
6. Na kraju rasprave uvijek se nađemo u frustrirajućoj pat poziciji.	.80	.75
7. Trebamo poboljšati način na koji rješavamo naša neslaganja.	.73	.71
8. Sve u svemu, naše rasprave su kratke i brzo se zaborave.	.63	.59

4.1.2. Provjera latentne strukture i pouzdanosti Skale oprosta za specifičnu uvredu u braku

Što se tiče Skale oprosta za specifičnu uvredu u braku, testirana su dva modela, a utvrđeni pokazatelji pristajanja modela podacima su prikazani u Tablici 4. Prvi model je pretpostavljao dvofaktorsku strukturu s dva korelirana faktora (dobronamjernost i izbjegavanje/ ozlojeđenost). Za prvi model, utvrđena je vrijednost RMSEA indeksa veća od .08 što upućuje na slabo pristajanje modela podacima. S druge strane, vrijednosti indeksa CFI, TLI i SRMR te omjer vrijednosti χ^2 i stupnjeva slobode ukazuju na zadovoljavajuće pristajanje. Uvidom u modifikacijske indekse opaženo je da bi se pristajanje modela podacima moglo poboljšati uključivanjem korelacije između varijanci pogrešaka čestica 2 i 5 u model. Kako bi se utvrdilo pristaje li ovako modificirani model značajno bolje podacima od korišten je χ^2 test razlike kojim je utvrđeno da modificirani 1. model bolje pristaje podacima ($\Delta \chi^2 = 23.7$, $df = 1$, $p < .01$).

S obzirom na to da je utvrđena visoka korelacija između dva faktora ($r = -.82$), testiran je 2. model kako bi se provjerila jednostavnija (jednofaktorska) struktura skale. Prema svim pokazateljima pristajanja, utvrđeno je da 2. model slabije pristaje podacima od modificiranog 1. modela. Autori izvorne skale su također, unatoč visokoj korelaciji među

faktorima, utvrdili da dvofaktorska struktura bolje pristaje podacima, a ima i opravdano teorijsko polazište (Paleari i sur., 2009). Nadalje, u Tablici 4 prikazana su faktorska zasićenja utvrđena testiranjem dvofaktorskog modela. Sve čestice pokazuju zadovoljavajuća zasićenja na odgovarajućem faktoru osim 2. čestice (*Iako me povrijedio/la, stavio/la sam na stranu to što se dogodilo kako bismo mogli nastaviti našu vezu*).

Analize pouzdanosti provedene su zasebno za dvije subskale. Za subskalu *dobronamjernost* vrijednost Cronbachova alfa koeficijenta iznosila je .75, a može se povećati izbacivanjem 2. čestice na .81. Sve čestice osim 2. imaju zadovoljavajuće korelacije s ukupnim rezultatom. Za subskalu *izbjegavanje/ozlojeđenost* vrijednost Cronbachova alfa koeficijenta je iznosila .86, a ta vrijednost bi se mogla povećati na .89 izbacivanjem 6. čestice koja pokazuje manju korelaciju s ukupnim rezultatom od ostalih čestica. Konačno, može se reći da je pouzdanost zadovoljavajuća, u usporedbi s pouzdanošću izvornih subskala (*dobronamjernost* - .80 za muškarce i .75 za žene, *izbjegavanje/ozlojeđenost* - .83 za muškarce i .79 za žene; Paleari i sur., 2009). Iz tog razloga, a i zbog relativno malog broja čestica na svakoj subskali, 2. i 6. čestica su ipak zadržane.

Tablica 4.

Prikaz pokazatelja pristajanja testiranih modela podacima za Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku (N = 232)

	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	χ^2	df	χ^2/df
Model 1	.935	.914	.064	.102 [.082 - .122]	116***	34	3.41
Model 1a	.953	.936	.054	.088 [.067 - .110]	92.3***	33	2.80
Model 2	.847	.803	.076	.154 [.135 - .173]	228***	35	6.51

*** $p < .01$, Model 1- dvofaktorska struktura s dva korelirana faktora, Model 1a- modificirani model 1 u koji je uključena korelacija između varijanci pogrešaka čestica 2 i 5, Model 2 – jednofaktorska struktura

Tablica 5.

Standardizirana faktorska zasićenja čestica na Skali oprosta za specifičnu uvredu u braku utvrđena testiranjem dvofaktorskog modela te korelacije čestica s ukupnim rezultatom (N = 232)

Čestice	r_{iF}	r_{it}
Faktor 1. Dobronamjernost		
2. Iako me povrijedio/la, stavio/la sam na stranu to što se dogodilo kako bismo mogli nastaviti našu vezu.	.25	.32
5. Nakon što je moj/a partner/partnerica tako postupio/la, učinio/la sam sve kako bih obnovio/la svoj odnos s njim/njom	.48	.53
9. Oprostio/la sam mu/joj u potpunosti.	.87	.67
10. Brzo sam mu/joj oprostio/la.	.96	.69
Faktor 2. Izbjegavanje/ozlojeđenost		
1. Nakon što je moj/a partner/partnerica tako postupio/la, manje sam voljan/voljna razgovarati s njim/njom.	.72	.70
3. Nakon što je moj/a partner/ica tako postupio/la, lakše me naživcira.	.75	.71
4. Nastojim da se moj/a partner/ica osjeća krivim/krivom za to što se dogodilo.	.69	.69
6. Želio/željela bih postupiti prema svojem partneru/ svojoj partnerici na isti način na koji je on/a postupio/la prema meni.	.37	.38
7. Zbog toga što se dogodilo, teško mi je pokazati ljubav prema njemu/njoj.	.89	.80
8. Još uvijek zamjeram partneru/partnerici zbog toga što je učinio/la.	.83	.69

4.1.3. Provjera latentne strukture i pouzdanosti Upitnika atribucija u vezi

Rezultati faktorskih analiza za 6 skala Upitnika atribucija u vezi prikazani su u Tablici 6 i Tablici 7. Svi pokazatelji pristajanja jednofaktorskih modela podacima koji su prikazani u Tablici 6 osim RMSEA i χ^2 testa ukazuju na zadovoljavajuće pristajanje. S obzirom na to da vrijednosti RMSEA ukazuju na slabo pristajanje, provedene su i eksploracijske faktorske analize.

Eksploracijske analize provedene su metodom zajedničkih faktora, s kvadriranim koeficijentima multiple korelacije kao procjenama komunaliteta i uz korištenje Kaiser-Guttmanova kriterija za određivanje značajnih faktora. Utvrđena je jednofaktorska struktura za svaku od šest skala pri čemu su sve čestice imale zadovoljavajuća zasićenja na odgovarajućim faktorima koji su objašnjavali u rasponu od 52.64% (*Internalnost uzroka*

ponašanja) do 73.42% (*Sebična motiviranost ponašanja*) zajedničke varijance njihovih čestica. Vrijednosti faktorskih zasićenja u konfirmacijskoj faktorskoj analizi uglavnom odgovaraju onima iz eksploracijske faktorske analize (Tablica 7). Vrijednosti Cronbachovih alfa koeficijenata su za svaku od subskala visoke i ukazuju na zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Tablica 7).

Tablica 6

Prikaz pokazatelja pristajanja jednofaktorskog modela podacima za 6 skala Upitnika atribucija u vezi (internalnost, stabilnost, globalnost, intencionalnost, sebična motiviranost i krivnja) (N = 232)

	CFI	TLI	SRMR	RMSEA	χ^2	df	χ^2/df
Internalnost	.956	.939	.036	.094 [.068 - .122]	61.1***	20	3.06
Stabilnost	.966	.953	.030	.090 [.063-.118]	57.6***	20	2.88
Globalnost	.972	.961	.027	.097 [.071-.124]	63.5***	20	3.18
Intencionalnost	.941	.917	.038	.120 [.095-.147]	86.9***	20	4.35
Sebična motiviranost	.975	.965	.024	.093 [.067-.121]	60.4***	20	3.02
Krivnja	.956	.938	.038	.110 [.085-.137]	76.4***	20	3.82

*** $p < .001$

Tablica 7

Prikaz rezultata eksploracijskih i konfirmacijskih faktorskih analiza te analiza pouzdanosti za 6 skala Upitnika atribucija u vezi (internalnost, stabilnost, globalnost, intencionalnost, sebična motiviranost i krivnja) (N = 232)

Čestice	Eksploracijska	Konfirmacijska	Analiza pouzdanosti
	faktorska analiza	faktorska analiza	
Internalnost uzroka ponašanja	r_{iF}	r_{iF}	r_{it}
1. Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.47	.45	.44
2. Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.70	.70	.67
3. Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.73	.72	.69
4. Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.77	.77	.73

5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna, a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.75	.76	.70
6.Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.84	.86	.79
7.Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.76	.76	.72
8.Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.72	.73	.68
Postotak objašnjene zajedničke varijance	52.64		
Cronbachov alfa koeficijent			.90
Stabilnost uzroka ponašanja	<i>r_{iF}</i>	<i>r_{iF}</i>	<i>r_{it}</i>
1.Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.59	.59	.56
2.Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.77	.77	.73
3.Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.79	.80	.76
4.Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.86	.87	.82
5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna, a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.77	.77	.73
6.Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.80	.80	.76
7.Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.79	.80	.76
8.Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.72	.72	.69
Postotak objašnjene zajedničke varijance	58.35		
Cronbachov alfa koeficijent			.92
Globalnost uzroka ponašanja	<i>r_{iF}</i>	<i>r_{iF}</i>	<i>r_{it}</i>
1.Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.68	.61	.60
2.Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.85	.82	.80
3.Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.87	.83	.82
4.Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.90	.90	.86
5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna, a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.89	.87	.85
6.Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.91	.92	.88
7.Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.85	.83	.80
8.Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.77	.73	.71
Postotak objašnjene zajedničke varijance	71.07		

Cronbachov alfa koeficijent .94

Intencionalnost ponašanja	r_{iF}	r_{iF}	r_{it}
1.Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.64	.57	.55
2.Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.83	.81	.76
3.Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.80	.77	.73
4.Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.86	.85	.80
5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna, a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.79	.75	.71
6.Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.84	.82	.78
7.Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.83	.80	.77
8.Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.73	.70	.65
Postotak objašnjene zajedničke varijance	62.96		
Cronbachov alfa koeficijent			.91

Sebična motiviranost ponašanja	r_{iF}	r_{iF}	r_{it}
1.Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.78	.74	.72
2.Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.86	.84	.81
3.Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.88	.86	.84
4.Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.89	.88	.85
5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.86	.84	.82
6.Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.88	.86	.84
7.Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.89	.88	.85
8.Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.80	.76	.74
Postotak objašnjene zajedničke varijance	73.42		
Cronbachov alfa koeficijent			.95

Krivnja	r_{iF}	r_{iF}	r_{it}
1.Vaš partner kritizira nešto što ste rekli	-.64	.58	.56
2.Vaš partner sve manje vremena provodi s vama	-.78	.74	.71
3.Vaš partner ne obraća pažnju na ono što govorite	-.86	.83	.81
4.Vaš je partner ravnodušan i distanciran	-.86	.85	.81
5.Vaš partner donosi neku odluku koja je za vas oboje važna, a da vas pritom ne pita za mišljenje	-.79	.77	.71

6. Vaš partner vam ne pruža potporu koja vam je potrebna	-.89	.88	.84
7. Vaš partner ne pokazuje razumijevanje za ono što ste učinili	-.87	.86	.82
8. Vaš partner ne ispunjava obveze koje ima kod kuće	-.78	.74	.71
Postotak objašnjene zajedničke varijance	65.89		
Cronbachov alfa koeficijent			.92

r_{iF} -standardizirana faktorska zasićenja čestica, r_{it} -korelacije čestica s ukupnim rezultatom

4.2. Deskriptivni parametri ispitivanih varijabli

U Tablicama 8 i 9 prikazani su deskriptivni parametri i parametri za procjenu normalnosti distribucija ispitivanih varijabli. Raspon rezultata za procjene ozbiljnosti događaja (uvrede od strane partnera) i povrijeđenosti tom uvredom ukazuje na to da postoji varijabilitet u težini uvreda o kojima su sudionici izvještavali. Međutim, s obzirom na to da sudionici nisu trebali imenovati o kakvim se uvredama radi, nije moguće utvrditi objektivnu ozbiljnost procijenjenih događaja. Ostvareni su maksimalni rasponi rezultata i za sve ostale varijable uz iznimku rezultata na Skali neučinkovitog sukobljavanja na način da u uzorku nisu zahvaćene osobe koje percipiraju visoku neučinkovitost sukobljavanja u svom bračnom odnosu.

Vrijednosti Shapiro-Wilkova testa pokazuju odstupanje distribucija od normalnosti za gotovo sve varijable. Procjene neučinkovitosti sukobljavanja, izbjegavanja/ozlojeđenosti, čestine negativnog ponašanja kao i procjene internalnosti, stabilnosti, globalnosti, intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje grupiraju se oko nešto nižih vrijednosti, dok procjene dobronamjernosti i zadovoljstva brakom čine negativno asimetričnu distribuciju, tj. grupiraju se oko viših vrijednosti. Ovakve distribucije rezultata ukazuju na to da se uzorak u većoj mjeri sastoji od sudionika koji su zadovoljni brakom, skloniji adaptivnim atribucijama partnerova negativnog ponašanja i percepciji manje neučinkovitosti sukobljavanja u braku.

Unatoč tome što distribucije varijabli ne zadovoljavaju preduvjet normalnosti, prema kriterijima koje je predložio Kline (2005), vrijednosti indeksa asimetričnosti i spljoštenosti za sve varijable su zadovoljavajuće, stoga je opravdano koristiti parametrijske statističke postupke.

Tablica 8.

Prikaz deskriptivnih parametara za procjene zadovoljstva brakom, povrijeđenosti, ozbiljnosti događaja, neučinkovitosti sukobljavanja, dobronamjernosti i izbjegavanja/ozlojeđenosti za muškarce i žene (N = 232)

	Spol	Zadovoljstvo brakom	Ozbiljnost događaja	Povrijeđenost	Dobro- namjernost	Izbjegavanje/ ozlojeđenost	Neučinkovito sukobljavanje
<i>M</i>	Ž	5.43	3.83	4.22	4.46	2.75	2.49
	M	5.72	3.25	3.53	4.65	2.57	2.43
<i>SD</i>	Ž	1.59	1.95	2.11	1.23	1.33	.99
	M	1.51	1.80	1.87	1.03	1.15	.90
<i>N</i>	Ž	116	116	116	116	116	116
	M	116	116	116	116	116	116
Minimum	Ž	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
	M	1.00	1.00	1.00	2.25	1.00	1.00
Maksimum	Ž	7.00	7.00	7.00	6.00	6.00	4.88
	M	7.00	7.00	7.00	6.00	5.17	4.75
Asimetrija	Ž	-1.17	.21	-.08	-.83	.65	.65
	M	-1.54	.51	.32	-.49	.32	.65
Spljoštenost	Ž	.82	-.98	-1.36	.07	-.53	-.37
	M	1.92	-.66	-1.01	-.80	-.94	.05
Shapiro-Wilk <i>W</i>	Ž	.84***	.92***	.89***	.92***	.93***	.94***
	M	.78***	.91***	.91***	.94***	.95***	.96***

*** $p < .001$

Tablica 9.

Prikaz deskriptivnih parametara subskala Upitnika atribucija u vezi (internalnost, stabilnost, globalnost, intencionalnost, sebična motiviranost, krivnja) te procjena čestine negativnog ponašanja za muškarce i žene (N = 232)

	Spol	Internalnost	Stabilnost	Globalnost	Intencionalnost	Sebična motiviranost	Krivnja	Čestina negativnog ponašanja
<i>M</i>	Ž	3.04	2.87	3.39	2.55	2.50	3.00	1.49
	M	2.86	2.93	3.03	2.35	2.27	2.43	1.27
<i>SD</i>	Ž	1.22	1.23	1.38	1.21	1.32	1.31	.79
	M	1.17	1.20	1.31	1.03	1.16	1.11	.69
<i>N</i>	Ž	116	116	116	116	116	116	116
	M	116	116	116	116	116	116	116
Minimum	Ž	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	0.00
	M	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	0.00
Maksimum	Ž	5.63	6.00	6.00	6.00	6.00	6.00	3.63
	M	6.00	5.88	6.00	6.00	6.00	5.50	3.00
Asimetrija	Ž	.21	.73	-.01	.81	.96	.36	.40
	M	.46	.37	.28	1.07	1.20	.57	.57
Spljoštenost	Ž	-.94	-.17	-1.02	.29	.44	-.59	-.04
	M	-.27	-.40	-.76	1.51	1.31	-.24	-.02
Shapiro-Wilk W	Ž	.97**	.94***	.97**	.93***	.90***	.96**	.96
	M	.97**	.97**	.97**	.92***	.89***	.94***	.94**

** $p < .01$, *** $p < .001$

4.3. Ispitivanje razlika u spremnosti na opraštanje, percipiranoj neuspješnosti sukobljavanja i atribucijama partnerova negativnog ponašanja s obzirom na spol

Kako bi se ispitale razlike u spremnosti na opraštanje, percipiranoj neuspješnosti sukobljavanja i atribucijama partnerova negativnog ponašanja s obzirom na spol provedeni su t-testovi za nezavisne uzorke čiji su rezultati prikazani u Tablici 10.

Tablica 10.

Prikaz rezultata t-testova provedenih u svrhu ispitivanja razlika u spremnosti na oprastanje, percipiranoj neuspješnosti sukobljavanja i atribucijama partnerova negativnog ponašanja s obzirom na spol (N = 232)

	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Percipirana neuspješnost sukobljavanja	.49	230	.63
Dobronamjernost	-1.23	230	.22
Izbjegavanje/ozlojeđenost	1.10	230	.27
Internalnost uzroka ponašanja	1.18	230	.24
Stabilnost uzroka ponašanja	-.37	230	.72
Globalnost uzroka ponašanja	2.05	230	.04
Intencionalnost ponašanja	1.35	230	.18
Sebična motiviranost ponašanja	1.42	230	.16
Partnerova krivnja	3.56	230	.00
Procjena čestine negativnog ponašanja	2.29	230	.02

Utvrđeno je da nema razlika u percipiranoj uspješnosti sukobljavanja, dobronamjernosti i sklonosti izbjegavanju i ozlojeđenosti s obzirom na spol. Također nisu utvrđene razlike u procjeni internalnosti, stabilnosti, intencionalnosti i sebične motiviranosti uzroka partnerova ponašanja između muškaraca i žena. Međutim, utvrđene su razlike u procjenama globalnosti i krivnje te čestine negativnog ponašanja partnera. Žene su procjenjivale uzroke partnerova negativnog ponašanja globalnijima i pripisivale su partnerima više krivnje za negativna ponašanja u usporedbi s muškarcima. Žene su također davale više procjene čestine negativnih ponašanja partnera u odnosu na muškarce (Tablica 9). Veličine efekata ovih razlika su male do umjerene (Globalnost: $d = .27$, Krivnja: $d = .47$, Čestina: $d = .30$).

Dodatno, testirane su i spolne razlike s obzirom na zadovoljstvo brakom, pri čemu je utvrđeno da se muškarci i žene nisu razlikovali u procjenama zadovoljstva brakom ($t = -1.40$, $df = 230$, $p = 0.16$).

4.4. Ispitivanje odnosa između atribucija negativnog ponašanja partnera, spremnosti na opraštanje i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja

Kako bi se ispitao odnos između pojedinih dimenzija kauzalnih atribucija, atribucija odgovornosti, spremnosti na opraštanje i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije prikazani u Tablici 11.

Korelacije između svih varijabli su značajne i pozitivne, osim za dimenziju dobronamjernosti koja negativno korelira s ostalim varijablama. Preciznije, procjenjivanje uzroka partnerova negativnog ponašanja kao više internalnog, stabilnog i globalnog praćeno je višim procjenama intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje za takvo ponašanje, manjim procjenama dobronamjernosti prema partneru i višim procjenama izbjegavanja/ozlojeđenosti i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja.

Rezultati pokazuju da su korelacije između svih ispitivanih varijabli umjerene do visoke. Visoke povezanosti utvrđene su između procjena intencionalnosti i sebične motiviranosti ponašanja, zatim između stabilnosti i internalnosti te krivnje i globalnosti. Procjene svih atribucijskih dimenzija, kao i dimenzije oprosta najviše koreliraju s dimenzijom sebične motiviranosti ponašanja.

Procjena dobronamjernosti je umjereno negativno povezana sa svim atribucijskim dimenzijama pri čemu je povezanost s dimenzijom globalnosti manja od povezanosti s ostalim dimenzijama. Dimenzija izbjegavanja/ozlojeđenosti također je umjereno povezana sa svim atribucijskim dimenzijama. Osim toga, utvrđeno je da dimenzije globalnosti, sebične motiviranosti i krivnje imaju više povezanosti s dimenzijom izbjegavanja/ozlojeđenosti u odnosu na dimenziju dobronamjernosti.

Procjena neučinkovitosti sukobljavanja također je umjereno povezana sa svim atribucijskim dimenzijama i dimenzijama oprosta, ali najviše korelira s dimenzijom izbjegavanja/ozlojeđenosti.

Tablica 11.

Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između varijabli uključenih u hijerarhijsku regresijsku analizu (N = 232)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Dobronamjernost	-								
2. Izbjegavanje/ Ozlojeđenost	-.58**	-							
3. Internalnost uzroka ponašanja	-.39***	.40***	-						
4. Stabilnost uzroka ponašanja	-.46***	.45***	.83**	-					
5. Globalnost uzroka ponašanja	-.35***	.42***	.73**	.68**	-				
6. Intencionalnost ponašanja	-.42***	.42***	.66**	.69**	.70**	-			
7. Sebična motiviranost ponašanja	-.49***	.54***	.71**	.72**	.72**	.88**	-		
8. Partnerova krivnja	-.41***	.44***	.65**	.62**	.79**	.67**	.73**	-	
9. Neučinkovito sukobljavanje	-.56**	.66**	.52***	.57**	.52**	.49***	.59**	.47***	-

** $p < .01$, *** $p < .001$

Kako bi se ispitaio medijacijski efekt spremnosti na opraštanje između atribucija negativnog ponašanja partnera i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Analiza je provedena u tri koraka. S obzirom na distinkciju dviju dimenzija atribucija, kao i nalaze da kauzalne atribucije prethode atribucijama odgovornosti (Davey i sur., 2001; Fincham i Bradbury, 1992), ove dvije dimenzije su uvedene u analizu u zasebnim koracima, jedna za drugom. U prvom koraku uvedene su kauzalne atribucije (internalnost, stabilnost, globalnost), a u drugome atribucije odgovornosti (intencionalnost, sebična motiviranost ponašanja i krivnja). U 3. koraku uvedene su dvije dimenzije oprosta (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) kao potencijalne medijacijske varijable.

Baron i Kenny (1986) govore o četiri kriterija za procjenu postojanja medijacijskog efekta: 1. povezanost između prediktorske i kriterijske varijable, 2. povezanost između

prediktorske i medijatorske varijable, 3. povezanost između medijatorske i kriterijske varijable i 4. doprinos prediktorske i medijatorske varijable u objašnjenju varijance kriterija. S obzirom na to da su bivarijatne korelacije između prediktorskih varijabli (šest dimenzija atribucija negativnog ponašanja partnera), medijatorskih varijabli (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) i kriterijske varijable (neučinkovito sukobljavanje) sve značajne (Tablica 11), zadovoljena su prva tri preduvjeta za provjeru medijacijskog utjecaja.

U Tablici 12 prikazani su rezultati provedene hijerarhijske analize. U prvom koraku procjene stabilnosti i globalnosti partnerova negativnog ponašanja pokazale su se značajnim samostalnim prediktorima percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. U 2. koraku procjena globalnosti nije više značajan prediktor, dok se od atribucija odgovornosti samo procjena sebične motiviranosti ponašanja pokazala značajnim prediktorom percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. Neznačajnost pojedinih dimenzija atribucija kao prediktora može se objasniti efektom multikolinearnosti. Kao što je prethodno navedeno, interkorelacije između 6 dimenzija atribucija su visoke, a između pojedinih varijabli izrazito visoke. Multikolinearnost među prediktorima otežava procjenu individualnih doprinosa pojedinih prediktora. Kad su prediktori visoko korelirani i svaki podjednako doprinosi objašnjenju varijance zavisne varijable, svaki od tih prediktora se naizmjenično može uključiti u model pri čemu drugi prediktor (neopravdano) gubi značajnost u doprinosu (Field, 2013). Zaključno, uz kontrolu kauzalnih atribucija, atribucije odgovornosti značajno doprinose objašnjenju varijance percipirane uspješnosti sukobljavanja, a ukupno gledano, kauzalne atribucije zajedno s atribucijama odgovornosti objašnjavaju 38% varijance kriterija.

Nakon prva dva koraka, jedine prediktorske varijable koje ostvaruju značajan samostalni doprinos objašnjenju varijance kriterija su procjene stabilnosti i sebične motiviranosti, i prema tome zadovoljavaju 4. preduvjet za procjenu medijacijskog utjecaja. U trećem koraku, nakon dodavanja varijabli dobronamjernosti i izbjegavanja/ozlojeđenosti u analizu, relativni doprinos procjene stabilnosti uzroka ponašanja se smanjio, a procjena sebične motiviranosti nije više značajan prediktor. Navedeno upućuje na moguć medijacijski utjecaj spremnosti na opraštanje (dobronamjernosti i izbjegavanja/ozlojeđenosti) koji je dodatno provjeren u nastavku. Dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost pokazale su se značajnim prediktorima percipirane neučinkovitosti sukobljavanja pri čemu se dimenzija izbjegavanja/ozlojeđenosti pokazala nešto boljim prediktorom od dimenzije dobronamjernosti. Atribucije negativnog ponašanja

partnera u kombinaciji s dvjema dimenzijama spremnosti na opraštanje kao prediktorima objašnjavaju ukupno 55% varijance percipirane neučinkovitosti sukobljavanja.

Tablica 12.

Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize s atribucijama negativnog ponašanja partnera (internalnost, stabilnost, globalnost, intencionalnost, sebična motiviranost, krivnja) i spremnosti na opraštanje (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) kao prediktorima i percipiranom neučinkovitosti sukobljavanja kao kriterijskom varijablom (N = 232)

Prediktori	B	R ²	ΔR ²	F
1.korak		.34		39.02***
Internalnost uzroka ponašanja	.08			
Stabilnost uzroka ponašanja	.32***			
Globalnost uzroka ponašanja	.22**			
2.korak		.38	.04**	23.18***
Internalnost uzroka ponašanja	.03			
Stabilnost uzroka ponašanja	.25**			
Globalnost uzroka ponašanja	.12			
Intencionalnost ponašanja	-.08			
Sebična motiviranost ponašanja	.33***			
Partnerova krivnja	.01			
3.korak		.55	.17***	33.78***
Internalnost uzroka ponašanja	.03			
Stabilnost uzroka ponašanja	.16*			
Globalnost uzroka ponašanja	.13			
Intencionalnost ponašanja	-.05			
Sebična motiviranost ponašanja	.14			
Partnerova krivnja	-.04			
Dobronamjernost	-.18***			
Izbjegavanje/ozlojeđenost	.35***			

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Kako bi se dodatno provjerili medijacijski utjecaji dobronamjernosti i izbjegavanja/ozlojeđenosti u povezanosti između procjene stabilnosti odnosno sebične motiviranosti ponašanja i neučinkovitog sukobljavanja provedeni su Sobelovi testovi

(Tablica 13, Tablica 14). Prije provođenja Sobelovih testova, provedene su zasebne regresijske analize kako bi se izračunali nestandardizirani regresijski koeficijenti i pripadajuće standardne pogreške za veze između nezavisnih i medijatorskih varijabli te između medijatorskih i zavisne varijable. Izračunate vrijednosti su potom unesene u *online* kalkulator za utvrđivanje Sobelovih z vrijednosti. Utvrđeno je da obje dimenzije spremnosti na opraštanje (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) imaju medijacijsku ulogu u vezi između procjene stabilnosti, odnosno sebične motiviranosti ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. S obzirom na to da procjena sebične motiviranosti prestaje biti značajan prediktor percipirane neučinkovitosti sukobljavanja nakon uvođenja medijatorske varijable, u tom slučaju riječ je o potpunom medijacijskom utjecaju. Procjena stabilnosti nakon uvođenja medijatorske varijable ostaje značajan prediktor, ali s manjim doprinosom, pa je u tom slučaju riječ o djelomičnom medijacijskom efektu.

Tablica 13.

Prikaz rezultata Sobelovih testova za testiranje značajnosti medijacijskog utjecaja dobronamjernosti u vezi između procjene stabilnosti / sebične motiviranosti ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja (N = 232)

Prediktori	Sobelov z
Stabilnost ponašanja	5.16***
Sebična motiviranost ponašanja	5.13***

*** $p < .001$

Tablica 14.

Prikaz rezultata Sobelovih testova za testiranje značajnosti medijacijskog utjecaja izbjegavanja/ozlojeđenosti u vezi između procjene stabilnosti / sebične motiviranosti ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja (N = 232)

Prediktori	Sobelov z
Stabilnost ponašanja	6.09***
Sebična motiviranost ponašanja	6.58***

*** $p < .001$

5. RASPRAVA

Uočavajući važnost oprosta za bračno funkcioniranje, istraživači su se bavili ispitivanjem mehanizma koji stoji u podlozi spremnosti na opraštanje prema supružniku. Pritom je utvrđena povezanost atribucija negativnog ponašanja partnera, oprosta i različitih bračnih ishoda. Cilj ovog istraživanja bio je detaljnije istražiti odnos između kauzalnih atribucija, atribucija odgovornosti, spremnosti na opraštanje i uspješnosti rješavanja sukoba u braku, kao i razlike u navedenim konstruktima s obzirom na spol. Dodatan cilj ovog istraživanja bio je validirati Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku na hrvatskom uzorku te provjeriti latentnu strukturu i pouzdanost ostalih korištenih mjernih instrumenata.

5.1. Latentna struktura i pouzdanost primijenjenih mjernih instrumenata

5.1.1. Skala neučinkovitog sukobljavanja

Provedbom konfirmacijske faktorske analize potvrđena je jednofaktorska struktura Skale neučinkovitog sukobljavanja. Sve čestice su imale umjerena ili visoka zasićenja na izlučenom faktorom, a čestica s najvećim zasićenjem glasi: *Sve u svemu, rekao/rekla bih da prilično dobro rješavamo međusobne probleme*. Viši rezultat na ovoj skali upućuje na višu percipiranu neučinkovitost rješavanja bračnih sukoba. Skala je pokazala zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarne konzistencije ($\alpha = .90$). Za usporedbu, pouzdanost izvorne skale bila je u rasponu od .86 do .89 (Kurdek, 1994).

5.1.2. Skala oprosta za specifičnu uvredu u braku

Konfirmacijskom faktorskom analizom testirano je pristajanje dvofaktorskog modela podacima za Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku. Utvrđeni pokazatelji pristajanja modela podacima ukazivali su na slabo pristajanje zbog čega je model modificiran uključivanjem korelacija između varijanci pogrešaka čestica 2 i 5 u model. Nakon modificiranja, potvrđena je dvofaktorska struktura skale s dva visoko korelirana faktora (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost). Također je utvrđeno da modificirana dvofaktorska struktura bolje pristaje podacima od jednofaktorske. Brudek i Steuden (2005), koji su pri validaciji ove skale na poljskom uzorku provjeravali istovjetan model, sugeriraju da se analizom sadržaja 2. i 5. čestice može uočiti sličnost u tome što obje čestice opisuju odvratanje pažnje s pretrpljene štete i napor za ponovnom izgradnjom

bračnog odnosa nakon proživljene uvrede. Također su utvrdili visoku korelaciju među ova dva faktora i navode kako je takva korelacija dovoljno visoka da bi se moglo govoriti o dvama faktorima kao suprotnim dimenzijama istog konstrukta (spremnosti na opraštanje), ali i dovoljno niska da bi se te dvije dimenzije mogle promatrati kao zasebne i dijelom neovisne jedna o drugoj.

Jedna čestica nije imala zadovoljavajuće zasićenje na pripadajućem faktoru (dobronamjernost): *Iako me povrijedio/la, stavio/la sam na stranu to što se dogodilo kako bismo mogli nastaviti našu vezu*. Navedena čestica također je imala nezadovoljavajuće zasićenje u preliminarnoj validaciji skale (Juravić i Ćubela Adorić, 2022). S obzirom na to da je čestica pokazala zadovoljavajuće zasićenje u izvornoj skali (Paleari i sur., 2009) kao i u verziji adaptiranoj na njemačkom uzorku (Haversath i sur., 2017), moguće je da je nisko zasićenje uzrokovano slabom formulacijom čestice tijekom prijevoda. Međutim, valja napomenuti da je ista čestica pokazala nisko zasićenje i pri validacijama na poljskom, portugalskom i turskom uzorku (Brudek i Steuden, 2015; De Jesus Lopes i sur., 2016; Erkan, 2015) što može upućivati na to da se čestica ipak zbog samog sadržaja slabije uklapa u skalu. Čestica je ipak zadržana u analizi zbog relativno malog broja čestica na subskali dobronamjernosti, a i zbog zadovoljavajuće pouzdanosti te subskale ($\alpha = .75$). Za subskalu *izbjegavanje/ozlojeđenost* utvrđena je nešto viša pouzdanost ($\alpha = .86$). Konačno, može se reći da su pouzdanosti objiju skala zadovoljavajuće, u usporedbi s pouzdanošću izvornih subskala (*dobronamjernost* - .80 za muškarce i .75 za žene, *izbjegavanje/ozlojeđenost* - .83 za muškarce i .79 za žene; Paleari i sur., 2009)..

5.1.3. Upitnik atribucija u vezi

Za provjeru jednofaktorske strukture za svaku od šest skala Upitnika atribucija u vezi provedene su konfirmacijske faktorske analize, a s obzirom na to da vrijednosti nekih pokazatelja pristajanja nisu bile zadovoljavajuće, provedene su i eksploracijske faktorske analize. Utvrđena je jednofaktorska struktura za svaku od šest skala pri čemu su sve čestice imale zadovoljavajuća zasićenja na odgovarajućim faktorima koji su objašnjavali u rasponu od 52.64% (*Internalnost uzroka ponašanja*) do 73.42% (*Sebična motiviranost ponašanja*) zajedničke varijance njihovih čestica. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alpha) bila je zadovoljavajuća za svih šest skala (između .90 i .95). Utvrđena pouzdanost je viša u odnosu na dosadašnje primjene ove skale na hrvatskom uzorku

(Krznarić i Kamenov, 2016; Rakić, 2000), kao i u odnosu na izvornu skalu (Fincham i Bradbury, 1992)

5.2. Spolne razlike u ispitivanim konstruktima

Drugi problem bio je ispitati spolne razlike u tendencijama atribuiranja partnerova negativnog ponašanja, spremnosti na opraštanje i percipiranoj uspješnosti rješavanja sukoba u braku. Pretpostavljeno je da neće biti razlika u navedenim konstruktima između muškaraca i žena. Provedenim t-testovima nisu utvrđene razlike u percipiranoj uspješnosti sukobljavanja, dobronamjernosti, izbjegavanju/ozlojeđenosti, kao ni u procjenama internalnosti, stabilnosti, intencionalnosti i sebične motiviranosti uzroka partnerova ponašanja. Međutim, utvrđene su razlike u procjenama globalnosti i krivnje te čestine negativnog ponašanja partnera. Žene su procjenjivale uzroke partnerova negativnog ponašanja globalnijima i pripisivale su partnerima više krivnje za negativna ponašanja u usporedbi s muškarcima. Žene su također davale više procjene čestine negativnih ponašanja partnera u odnosu na muškarce.

Što se tiče razlika u procjenama globalnosti, moguće objašnjenje je djelomično preklapanje konstrukta globalnosti i zadovoljstva brakom. Bradbury i Fincham (1990) navode da procjene zadovoljstva brakom u većoj mjeri uključuju percepciju stupnja u kojem su pozitivni ili negativni aspekti zastupljeni u braku. Prema tome, zadovoljniji partneri imaju tendenciju percipirati da se negativni događaji odvijaju samo u nekim domenama braka, zbog čega su skloniji davanju manje globalnih atribucija za negativno ponašanje bračnog partnera. S obzirom na to da je dimenzija globalnosti konceptualno najbližnja konstruktu zadovoljstva brakom od svih dimenzija kauzalnih atribucija, iz toga može slijediti da zbog niže razine zadovoljstva brakom žene daju nešto više procjene globalnosti negativnog partnerova ponašanja od muškaraca. Ipak, ovo objašnjenje nema jasnu potvrdu. Naime, iako podaci u ovom istraživanju pokazuju trend navedenih spolnih razlika u zadovoljstvu brakom, razlike ipak nisu utvrđene. Prema rezultatima široke meta-analize Jacksona i suradnika (2014), žene dosljedno izvještavaju o nešto manjim razinama zadovoljstva brakom od muškaraca, međutim veličina efekta je mala i razlike uglavnom nisu utvrđene na ne-kliničkim uzorcima, već kod osoba koje su uključene u bračnu terapiju.

Kad je riječ o procjeni čestine partnerova negativnog ponašanja, rezultati nisu u skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja (Ćubela i Rakić, 2001; Miller i Worthington, 2010; Rakić, 2000) u kojima nisu utvrđene razlike s obzirom na spol. Utvrđene razlike mogle bi se objasniti prethodno navedenim spolnim razlikama u zadovoljstvu brakom. Također, istraživanja su pokazala da su žene u skladnim, kao i one u problematičnim brakovima, podjednako sklone uključivati se u atribuiranje, dok su muškarci skloni atribuiranju samo u problematičnim brakovima (Holtzworth Munroe i Jacobson, 1985). S obzirom na to da su u ovom istraživanju, prema uvidu u prosječne vrijednosti za pojedine varijable, uglavnom zastupljeni sudionici u skladnim brakovima, moguće je da su muškarci, zbog manje usredotočenosti na negativnost u braku, skloniji podcijeniti čestinu negativnog ponašanja svojih partnerica.

Žene su također davale više procjene krivnje za negativno ponašanje partnera u odnosu na muškarce. Valja primijetiti i trend nešto viših procjena ozbiljnosti i povrijeđenosti partnera za žene u odnosu na muškarce, zbog čega ne treba isključiti mogućnost da su u uzorku zastupljenije žene koje su objektivno doživljavale ozbiljnije povrede od strane partnera, pa su im posljedično pripisivale i više krivnje za te povrede. Osim toga, kako navode Fincham i suradnici (2006), raspodjela moći u braku može utjecati na atribuiranje krivnje. Naime, prijestupi supružnika koji imaju viši status moći (u tradicionalnim društvima – muškarci) će se vjerojatnije percipirati kao izražavanje njihove volje zbog čega će im se pripisivati i više krivnje za te prijestupe.

Zaključno, utvrđene spolne razlike u pojedinim dimenzijama Upitnika atribucija u vezi u suprotnosti su s dosadašnjim istraživanjima prema kojima nisu utvrđene razlike između muškaraca i žena. Međutim, broj istraživanja koja su ispitivala spolne razlike u pojedinim atribucijskim dimenzijama je relativno malen, a i karakteristike uzorka su različite za svako istraživanje. Primjerice, u istraživanju koje je provela Rakić (2000) sudjelovale su u prosjeku osobe mlađe dobi koje su kraće vrijeme u braku, dok su u ovom istraživanju zastupljene starije osobe s duljim bračnim iskustvom.

Struktura uzorka se razlikuje i u istraživanjima spolnih razlika u oprostima i percepciji uspješnosti rješavanja sukoba. Moguće je da su dob, trajanje braka, broj djece i razdoblje roditeljstva varijable koje imaju ulogu u objašnjavanju (ne)utvrđenih spolnih razlika.

5.3. Odnos između ispitivanih konstrukata

Treći problem odnosio se na ispitivanje odnosa između tendencija atribuiranja negativnog partnerova ponašanja, spremnosti na opraštanje i percipirane uspješnosti rješavanja sukoba u braku. U tu svrhu izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije, a kako bi se dodatno ispitaio medijacijski efekt dviju dimenzija oprosta, provedena je i hijerarhijska regresijska analiza.

Uvidom u korelacije među varijablama, utvrđeno je da je procjenjivanje uzroka partnerova negativnog ponašanja kao više internalnog, stabilnog i globalnog povezano s višim procjenama intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje za takvo ponašanje, manjim procjenama dobronamjernosti prema partneru i višim procjenama izbjegavanja/ozlojeđenosti i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. Ovi nalazi su u skladu s rezultatima dosadašnjih istraživanja koja su potvrdila povezanosti između oprosta i rješavanja sukoba (Fincham i sur., 2004, 2007; Paleari i sur, 2010), atribucija i oprosta (Fincham i sur., 2002; Friesen i sur., 2005; Hall i Fincham, 2006) te atribucija i bračne kvalitete (Ćubela i Rakić, 2001; Krznarić i Kamenov, 2016). Također je analizirana i jačina povezanosti među varijablama. Utvrđeno je da su povezanosti između svih ispitivanih varijabli umjerene do visoke. Visoke povezanosti utvrđene su između procjena intencionalnosti i sebične motiviranosti ponašanja, zatim između stabilnosti i internalnosti te krivnje i globalnosti. U istraživanju kojeg su provele Ćubela i Rakić (2001) također su utvrđene visoke povezanosti između procjena internalnosti i stabilnosti uzroka te između procjene internalnosti i sebične motiviranosti ponašanja partnera. Takvi nalazi upućuju na jasno izdvajanje atribucija internalnosti i stabilnosti u kauzalnu atribucijsku dimenziju te atribucija internalnosti i sebične motiviranosti u dimenziju atribucija odgovornosti.

Hijerarhijskom regresijskom analizom ispitan je relativan doprinos pojedinih varijabli u objašnjavanju varijance percipirane neučinkovitosti sukobljavanja, kao i medijacijski efekt spremnosti na opraštanje. Od šest atribucijskih dimenzija, samo stabilnost i sebična motiviranost su se pokazali značajnim samostalnim prediktorima neučinkovitosti sukobljavanja. Međutim, moguće je da je relativni doprinos ostalih dimenzija neznačajan zbog efekta multikolinearnosti, odnosno visokih korelacija među pojedinim atribucijskim dimenzijama.

Također, utvrđeno je da atribucije odgovornosti uz kontrolu kauzalnih atribucija imaju mali, ali značajan doprinos u objašnjavanju varijance percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. Ovi nalazi idu u prilog modelu pretpostavljanja (eng. *entailment model*), prema kojem atribucije odgovornosti slijede i proizlaze i kauzalnih atribucija, što je potvrđeno u nekoliko istraživanja (Davey i sur, 2001; Fincham i Bradbury, 1992).

Najznačajnijim prediktorom neučinkovitog sukobljavanja pokazala se negativna dimenzija oprosta koja uključuje izbjegavanje i ozlojeđenost prema partneru, a zatim i dimenzija dobronamjernosti. Paleari i suradnici (2009) također su utvrdili jaču povezanost izbjegavanja/ozlojeđenosti s percipiranom učinkovitošću sukobljavanja u odnosu na dimenziju dobronamjernosti. Takvi nalazi sugeriraju da je za uspješno rješavanje sukoba najvažnije prevladati negativne osjećaje koji motiviraju izbjegavanje i ozlojeđenost prema partneru. Povezano s time, Fincham i suradnici (2004) navode kako se neoprosteni prijestupi iz prošlosti mogu pretočiti u buduće sukobe i ometati njihovo uspješno rješavanje što može rezultirati razvojem začaranog kruga negativnih interakcija karakterističnih za brakove u krizi. S druge strane, oprost može spriječiti začarani krug negativne recipročnosti i motivirati uspješno rješavanje sukoba. Kad se jedan od supružnika isključuje iz prisilnog ciklusa uzajamne negativne interakcije, za drugog supružnika je također manje vjerojatno da će nastaviti sa svojim negativnim ponašanjem. Drugim riječima, oprost može prekinuti lanac upotrebe neučinkovitih strategija rješavanja sukoba koji su često izazvani ljutnjom zbog neoprostenog prijestupa iz prošlosti.

U svrhu ispitivanja mehanizma povezanosti između svih ispitivanih varijabli, provjeravana je medijacijska uloga dviju dimenzija oprosta u vezi između atribucija negativnog ponašanja partnera i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. S obzirom na to da su se samo procjena stabilnosti i procjena sebične motiviranosti pokazale značajnim samostalnim prediktorima neučinkovitosti sukobljavanja, ispitan je medijacijski utjecaj opraštanja samo za ove dvije atribucijske dimenzije. Pritom je utvrđena medijacijska uloga obje dimenzije oprosta (dobronamjernosti i izbjegavanja/ozlojeđenosti) u vezi između procjena stabilnosti, odnosno sebične motiviranosti ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja. Ovi nalazi su u skladu s istraživanjima koja su utvrdila da oprost posreduje u vezi između atribucija i različitih bračnih ishoda (Bell i sur., 2018; Durtschi i sur, 2011). Durtschi i suradnici (2011) utvrdili su da prosocijalno i hostilno ponašanje supružnika nakon dvije godine braka posreduje u vezi između atribucija i bračne kvalitete. U ovom slučaju, oprost se može razmatrati kao motivacija za prosocijalno ponašanje prema supružniku. Neadaptivne atribucije za negativno ponašanje partnera povezane su sa

smanjenom spremnosti na opraštanje, odnosno izbjegavanjem i ozlojeđenosti prema supružniku, dok su adaptivne atribucije povezane s motivacijom za opraštanje i iskazivanje dobronamjernosti. Također, istraživanja sugeriraju da emocionalne reakcije također igraju važnu ulogu u ovom mehanizmu. Prema modelu B. Weinerja (1995), postoji veza između atribucijske analize događaja, afektivne reakcije na događaj i ponašajne reakcije na događaj. Iz perspektive ovog modela mogu se promatrati rezultati istraživanja Finchama i suradnika (2002) koji su se bavili ispitivanjem odnosa između atribucija, empatije i oprosta (kao ponašajne reakcije). Autori su utvrdili da pozitivni obrasci atribucija predviđaju oprost direktno, ali i indirektno putem smanjenih negativnih emocionalnih reakcija i povećane empatije prema supružniku koji je počinio prijestup. Prema tome, moguće je da adaptivne atribucije partnerova negativnog ponašanja pomažu u otklanjanju negativnih emocija što pospješuje dobronamjerno ponašanje prema partneru koji je učinio povredu. Sukladno tome, Davis i Gold (2011) utvrdili su da je kajanje supružnika zbog prijestupa povezano s davanjem nestabilnih atribucija i povećanom vjerojatnošću oprosta izravno i neizravno kroz povećanu emocionalnu empatiju od strane povrijeđenog partnera. Drugim riječima, kada osoba pokaže kajanje zbog svog prijestupa, njegov/a supružnik/ca pretpostavlja malu vjerojatnost ponavljanja takvog ponašanja, što povećava empatiju i oprost.

5.4. Završna razmatranja

Na samom kraju, valja istaknuti doprinose ovog istraživanja. Koliko je poznato, do sada nije bilo dostupnih mjera oprosta u bračnom kontekstu na hrvatskom jeziku, zbog čega je validacija Skale za specifičnu uvredu u braku značajan doprinos. Dostupnost mjere oprosta može potaknuti istraživače da se više posvete ovoj zasad nedovoljno istraženoj temi u bračnom kontekstu. Osim toga, ovo istraživanje je omogućilo provjeru karakteristika pojedinih skala Upitnika atribucija u vezi, ali i nove uvide vezano za spolne razlike i povezanost s konstruktom oprosta. Naime, istraživanja koja su se bavila atribucijama i oprostom u braku, uglavnom su zanemarivala ispitivanje doprinosa pojedinih atribucijskih dimenzija, kao i spolnih razlika.

Nadalje, potrebno je osvrnuti se na ograničenja i u skladu s time predložiti smjernice za buduća istraživanja. Prije svega, potrebno je obratiti pažnju na specifičnosti samog uzorka. Naime, zastupljeni su sudionici koji su generalno više zadovoljni svojim brakom, a u skladu s tim i spremniji opraštanju i davanju adaptivnih atribucija. S obzirom

na procjene ozbiljnosti prijestupa kojeg su se sudionici prisjećali, vjerojatno je da u uzorku nisu u velikoj mjeri zastupljeni sudionici koji su doživljavali veće prijestupe od strane partnera (poput zlostavljanja ili bračne nevjere). U budućim istraživanjima bi bilo poželjno zahvatiti više takvih sudionika kako bi se mogao ispitati i utjecaj težine prijestupa. Kako bi se dobio uvid u prirodu i objektivnu težinu prijestupa kojeg se sudionici prisjećaju, poželjno bi bilo u upitnik uvrstiti i pitanje kojim bi se tražilo da sudionici konkretno imenuju prijestup kojeg se prisjećaju.

Valja napomenuti da u ovom istraživanju prevladavaju sudionici srednje dobi koji su u braku veći broj godina, za razliku od većine istraživanja u ovom području najčešće zahvaćaju osobe koje su tek nedavno stupile u brak. Osim toga, premda nema podataka o samoj dobi djece sudionika, može se pretpostaviti da su sudionici većinom roditelji starije djece. Zaključno, zbog specifičnosti uzorka, rezultati ovog istraživanja su ograničeni na osobe koje su duže u braku, koje su generalno zadovoljne brakom i ne doživljavaju teže povrede od svojih partnera, zbog čega se trebaju i interpretirati unutar navedenih okvira.

Također, s obzirom na to da su sudionici zamoljeni da proslijede upitnik svima koji zadovoljavaju kriterijima, moguće je da su prosljeđivali i svojim supružnicima. Kako nema uvida u to koliki je broj sudionika čiji su supružnici također ispunili upitnik, ne može se pretpostaviti potpuna nezavisnost podataka muških i ženskih sudionika. Bolje razumijevanje i interpretacija rezultata ovog istraživanja mogla bi se ostvariti korištenjem dijadnog pristupa, ali već i samim prikupljanjem podataka od oba partnera. Tako bi se, primjerice, mogle analizirati povezanosti između samoprocjene oprosta jednog partnera i procjene neučinkovitosti sukobljavanja od strane drugog partnera i obratno. Također treba napomenuti da je ovo istraživanje transversalno zbog čega se ipak ne mogu donositi zaključci o uzročnosti. Prema tome, potrebno je više istraživanja longitudinalne prirode kojima bi se zahvatili podaci od obaju partnera u više vremenskih točaka.

Osim toga, u istraživanjima koja su se bavila ovom temom čest problem je neujednačenost razina specifičnosti konstrukata (Friesen, 2005). U ovom istraživanju, atribucije su mjerene s obzirom na standardizirani set ponašanja, percipirana uspješnost rješavanja sukoba je mjerena na globalnoj razini, a oprost je procjenjivan s obzirom na specifičnu povredu. Poželjno bi bilo mjeriti sve varijable na istoj razini specifičnosti, odnosno u odnosu na specifičnu uvredu koju su sudionici doživjeli od partnera.

Zaključno, u model bi valjalo uključiti još varijabli koje su se pokazale povezane s oprostom, poput kajanja osobe koja je počinila prijestup (Davis i Gold, 2011) te

emocionalnih reakcija (Fincham i sur., 2002), a koje bi potencijalno još više doprinijele objašnjavanju mehanizma utjecaja oprosta na bračne ishode.

6.ZAKLJUČCI

1. Potvrđena je jednofaktorska struktura za Skalu neučinkovitog sukobljavanja i svaku od šest skala Upitnika atribucija u vezi (Internalnost, Stabilnost, Globalnost, Intencionalnost, Sebična motiviranost, Krivnja). Za Skalu oprosta za specifičnu uvredu u braku potvrđena je dvofaktorska struktura s dva visoko korelirana faktora (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost). Utvrđena je zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije svih korištenih mjernih instrumenata.

2. Nisu utvrđene razlike u percipiranoj uspješnosti sukobljavanja, dobronamjernosti i sklonosti izbjegavanju i ozlojeđenosti, kao ni u procjenama internalnosti, stabilnosti, intencionalnosti i sebične motiviranosti uzroka partnerova ponašanja između muškaraca i žena. Međutim, utvrđene su razlike u procjenama globalnosti i krivnje te čestine negativnog ponašanja partnera. Žene su procjenjivale uzroke partnerova negativnog ponašanja globalnijima i pripisivale su partnerima više krivnje za negativna ponašanja u usporedbi s muškarcima. Žene su također davale više procjene čestine negativnih ponašanja partnera u odnosu na muškarce.

3. a) Više iskazane neadaptivne tendencije atribuiranja (tendencije atribuiranja negativnog ponašanja partnera internalnim, stabilnim i globalnim uzrocima i više procjene intencionalnosti, sebične motiviranosti i krivnje partnera) povezane su s nižom spremnosti na opraštanje i višom percipiranom neučinkovitosti sukobljavanja.

3. b) Utvrđeno je da obje dimenzije oprosta (dobronamjernost i izbjegavanje/ozlojeđenost) imaju ulogu medijatora u vezi između procjena stabilnosti, odnosno sebične motiviranosti partnerova negativnog ponašanja i percipirane neučinkovitosti sukobljavanja.

7. LITERATURA

- Baron, R. M. i Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.6.1173>
- Baucom, D. H., Sayers, S. L. i Duhe, A. (1989). Attributional style and attributional patterns among married couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(4), 596–607. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.4.596>
- Baumeister, R. F., Exline, J. J. i Sommer, K. L. (1998). The victim role, grudge theory, and two dimensions of forgiveness. U: E. L. Worthington (Ur.), *Dimensions of forgiveness: Psychological research and theological perspectives* (str. 79–104). Templeton Press.
- Bell, C. A., Kamble, S. V. i Fincham, F. D. (2018). Forgiveness, attributions, and marital quality in U.S. and Indian marriages. *Journal of Couple & Relationship Therapy*, 17(4), 276–293. <https://doi.org/10.1080/15332691.2018.1433569>
- Bradbury, T. N., Beach, S. R. H., Fincham, F. D. i Nelson, G. M. (1996). Attributions and behavior in functional and dysfunctional marriages. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(3), 569–576. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.64.3.569>
- Bradbury, T. N. i Fincham, F. D. (1990). Attributions in marriage: review and critique. *Psychological Bulletin*, 107(1), 3–33. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.1.3>
- Bradbury, T. N. i Fincham, F. D. (1992). Attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(4), 613–628. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.4.613>
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis for applied research*. The Guilford Press.

- Brudek, P. i Steuden, S. (2015). Polska adaptacja Skali Przebaczenia Małżeńskiego (MOFS) FG Paleari, FD Finchama, C. Regalii. *Family Forum*, 5(1), 161-179.
- Christensen, A. i Heavey, C. L. (1990). Gender and social structure in the demand/withdraw pattern of marital conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(1), 73-81. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.59.1.73>
- Christensen, A. i Pasch, L. (1993). The sequence of marital conflict: An analysis of seven phases of marital conflict in distressed and nondistressed couples. *Clinical Psychology Review*, 13(1), 3-14. [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(93\)90004-6](https://doi.org/10.1016/0272-7358(93)90004-6)
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden Marketing - Tehnička knjiga.
- Ćubela, V. i Rakić, A. (2001). Odnos između atribucija partnerova negativnog ponašanja i subjektivne kvalitete braka: Efekt učestalosti partnerova negativnog ponašanja. *Radovi filozofskog fakulteta u Zadru: Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije*, 40(17), 83-104. <https://doi.org/10.15291/radovifpsp.2566>
- Ćubela Adorić, V. i Kovač, R. (2010). Skala uspješnosti rješavanja konflikata. U: I. Tucak Junaković, V. Ćubela Adorić, A. Proroković i Z. Penezić (ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika*, Sv. 5 (str. 85-92). Sveučilište u Zadru.
- Davey, A., Fincham, F. D., Beach, S. R. i Brody, G. H. (2001). Attributions in marriage: Examining the entailment model in dyadic context. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 721-734. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.721>
- Davis, J. R. i Gold, G. J. (2011). An examination of emotional empathy, attributions of stability, and the link between perceived remorse and forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 50(3), 392-397. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.10.031>
- De Jesus Lopes, B., da Fonsêca, P. N., de Medeiros, E. D., de Almeida, A. C. i Gouveia, V. V. (2016). Escala de Perdão Conjugal (mofs): Evidências de validade de construto no contexto brasileiro. *Psico*, 47(2), 121-131.

- Durtschi, J. A., Fincham, F. D., Cui, M., Lorenz, F. O. i Conger, R. (2011). Dyadic processes in early marriage: Attributions, behavior and marital quality. *Family Relations*, 60(4), 421–434. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00655.x>
- Erkan, Z. (2015). Adaptation of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale for use in a Turkish cultural context. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 43(7), 1057-1070. <https://doi.org/10.2224/sbp.2015.43.7.1057>
- Fehr, R., Gelfand, M. J. i Nag, M. (2010). The road to forgiveness: A meta-analytic synthesis of its situational and dispositional correlates. *Psychological Bulletin*, 136(5), 894–914. <https://doi.org/10.1037/a0019993>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage Publications.
- Fincham, F. D. (2000). The kiss of the porcupines: From attributing responsibility to forgiving. *Personal Relationships*, 7(1), 1-23. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00001.x>
- Fincham, F. D. (2003). Marital conflict: Correlates, structure, and context. *Current Directions in Psychological Science*, 12(1), 23-27. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.01215>
- Fincham, F. D. (2010). Forgiveness: Integral to a science of close relationships? U: M. Mikulincer i P. R. Shaver (ur.), *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature* (str. 347–365). American Psychological Association.
- Fincham, F. D. i Beach, S. R. (2002). Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationships*, 9(3), 239-251. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00016>
- Fincham, F. i Beach, S. R. H. (2007). Forgiveness and marital quality: Precursor or consequence in well-established relationships? *The Journal of Positive Psychology*, 2(4), 260–268. <https://doi.org/10.1080/17439760701552360>
- Fincham, F. D., Beach, S. R. i Bradbury, T. N. (1989). Marital distress, depression, and attributions: Is the marital distress-attribution association an artifact of depression?

Journal of Consulting and Clinical Psychology, 57(6), 768–771.
<https://doi.org/10.1037/0022-006X.57.6.768>

Fincham, F. D., Beach, S. R. i Davila, J. (2004). Forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology*, 18(1), 72-81. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.18.1.72>

Fincham, F. D., Beach, S. R. i Davila, J. (2007). Longitudinal relations between forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 542-545. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.3.542>

Fincham, F. D., Beach, S. i Nelson, G. (1987). Attribution processes in distressed and nondistressed couples: 3. Causal and responsibility attributions for spouse behavior. *Cognitive Therapy and Research*, 11(1), 71-86. <https://doi.org/10.1007/BF01183133>

Fincham, F. D. i Bradbury, T. N. (1992). Assessing attributions in marriage: The Relationship Attribution Measure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62(3), 457–468. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.62.3.457>

Fincham, F. D., Hall, J. i Beach, S. R. H. (2006). Forgiveness in marriage: Current status and future directions. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 55(4), 415–427. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2005.callf.x-i1>

Fincham, F. D., Paleari, F. G. i Regalia, C. (2002). Forgiveness in marriage: The role of relationship quality, attributions, and empathy. *Personal Relationships*, 9(1), 27-37. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00002>

Friesen, M. D., Fletcher, G. J. i Overall, N. C. (2005). A dyadic assessment of forgiveness in intimate relationships. *Personal Relationships*, 12(1), 61-77. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00102.x>

- Gordon, K. C. i Baucom, D. H. (1998). Understanding betrayals in marriage: A synthesized model of forgiveness. *Family Process*, 37(4), 425-449. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1998.00425.x>
- Hall, J. H. i Fincham, F. D. (2006). Relationship dissolution following infidelity: The roles of attributions and forgiveness. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(5), 508–522. <https://doi.org/10.1521/jscp.2006.25.5.508>
- Haversath, J., Kliem, S. i Kröger, C. (2017). Measuring spousal forgiveness: German version of the Marital Offence-Specific Forgiveness Scale (MOFS-German). *Family Relations*, 66(5), 809-823. <https://doi.org/10.1111/fare.12290>
- Hewstone, M. i Fincham, F. (2001). Atribucijski pristup i istraživanja: osnovna pitanja i područja primjene. U: M. Hewstone i W. Stroebe (ur.), *Uvod u socijalnu psihologiju: europske perspektive* (str. 159-193). Naklada Slap.
- Holtzworth-Munroe, A. i Jacobson, N. S. (1985). Causal attributions of married couples: When do they search for causes? What do they conclude when they do? *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1398–1412. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.48.6.1398>
- Hooper, D., Coughlan, J. i Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. i Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 105–129. <https://doi.org/10.1111/jomf.12077>
- Juravić, R. i Čubela Adorić, V. (2022). Spremnost opraštanja u partnerskoj vezi: prilog validaciji Skale opraštanja specifične uvrede (bračnog) partnera. U: I. Tucak Junaković, I. Macuka i A. Tokić (ur.), 23. *Dani psihologije u Zadru: Knjiga sažetaka* (str. 82-82). Sveučilište u Zadru.

- Jurević, J. (2007). *Obrasci slaganja među partnerima u procjeni bračnog funkcioniranja i percepcija opće kvalitete braka* [Neobjavljeni diplomski rad]. Sveučilište Zadru.
- Karremans, J. C., Van Lange, P. A. M., Ouwerkerk, J. W. i Kluwer, E. S. (2003). When forgiving enhances psychological well-being: The role of interpersonal commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 1011–1026. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.5.1011>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. The Guilford Press.
- Kovač, R. (2011). *Uspješnost rješavanja bračnih konflikata i zadovoljstvo brakom tijekom tranzicije u roditeljstvo* [Neobjavljeni diplomski rad]. Sveučilište u Zadru.
- Krznarić, T. i Kamenov, Ž. (2016). Attributions of partner's negative behavior and intimate relationship quality. *Socijalna psihijatrija*, 44(4), 283-290. <https://hrcak.srce.hr/file/257687>
- Kurdek, L. A. (1994). Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples. *Journal of Marriage and the Family*, 56(3), 705-722. <https://doi.org/10.2307/352880>
- Miller, A. J. i Worthington, E. L., Jr. (2010). Sex differences in forgiveness and mental health in recently married couples. *The Journal of Positive Psychology*, 5(1), 12–23. <https://doi.org/10.1080/17439760903271140>
- Miller, A. J., Worthington, E. L., Jr. i McDaniel, M. A. (2008). Gender and forgiveness: A meta-analytic review and research agenda. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(8), 843–876. <https://doi.org/10.1521/jscp.2008.27.8.843>
- Miller, G. E. i Bradbury, T. N. (1995). Refining the association between attributions and behavior in marital interaction. *Journal of Family Psychology*, 9(2), 196–208. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.9.2.196>

- Paleari, F. G., Regalia, C. i Fincham, F. (2005). Marital quality, forgiveness, empathy, and rumination: A longitudinal analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(3), 368-378. <https://doi.org/10.1177/0146167204271597>
- Paleari, F. G., Regalia, C. i Fincham, F. D. (2009). Measuring offence-specific forgiveness in marriage: The Marital Offence-Specific Forgiveness Scale (MOFS). *Psychological Assessment*, 21(2), 194-209. <https://doi.org/10.1037/a0016068>
- Paleari, E., Regalia, C. i Fincham, F. D. (2010). Forgiveness and conflict resolution in close relationships: Within and cross partner effects. *Universitas Psychologica*, 9(1), 35-56.
- Rakić, A. (2000). *Zadovoljstvo brakom i atribucije negativnog ponašanja partnera [Neobjavljeni diplomski rad]*. Sveučilište u Zadru.
- Ross, C. S. (2010). Reconciling irreconcilable differences through forgiveness. U: G. Karabin i K i Wigura (ur.), *Forgiveness in perspective* (str. 159-176). Brill Rodopi.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F. i Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(1), 53-78. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.60.1.53>
- Stillwell, A. M. i Baumeister, R. F. (1997). The construction of victim and perpetrator memories: Accuracy and distortion in role-based accounts. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(11), 1157-1172. <https://doi.org/10.1177/01461672972311004>
- Tsang, J. A., McCullough, M. E. i Fincham, F. D. (2006). The longitudinal association between forgiveness and relationship closeness and commitment. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25(4), 448-472. <https://doi.org/10.1521/jscp.2006.25.4.448>
- Weiner, B. (1995). *Judgments of responsibility: A foundation for a theory of social conduct*. Guilford Press.